

Samfunn for alle

NORSK FORBUND FOR UTVIKLINGSHEMMEDE

2
2018

BPA på ville veier

Side 6

**Vågå stevner mennesker
med utviklingshemning**

Side 27

**Ekspertgruppen om
spesialundervisning**

Side 36

Forordninger og sanksjoner

Hedvig Ekberg
Generalsekretær

Nå er våren her og i år kommer den med EUs forordning for personvern (GDPR). Forordningen blir norsk lov i 2018. Det betyr at vi får nye regler for personvern i Norge. Det nye regelverket gir virksomheter, som NFU, nye plikter og enkeltpersoner, som våre medlemmer, nye rettigheter.

De strenge reglene for personvern skal styrke tilliten til digitale tjenester. Blant annet vil man sikre at personopplysninger ikke blir solgt og brukt i kommersiell henseende, uten at den enkelte har samtykket til slik bruk. NFU har ikke brukt lagrede personopplysninger på kommersiell måte og det vil vi heller ikke gjøre i fremtiden, men vi er uansett nødt til å innrette oss etter regelverket.

Mange av dere har kanskje merket at administrasjonen har startet arbeidet med å få våre rutiner i samsvar med forordningen. I forbindelse med utsendelse av faktura på medlemskontingenten har vi lagt

inn en tekst om hva personopplysningene vi har kan bli brukt til og den enkeltes rett til å få opplysningene slettet hvis man ikke er medlem lenger.

Skulle NFU få besøk av tilsynsmyndigheten og det viser seg at vi ikke har gode internkontroll rutiner så kan vi få bøter på opptil 4 prosent av vår totale omsetning. Dette er et meget sterkt virkemiddel for å få gjennomført forordningens regelverk. Alle organisasjoner og bedrifter er nå veldig opptatt av å få dette på plass. Ingen ønsker å komme i en situasjon hvor man må betale en bot.

Tenk om det kunne kommet en slik sanksjonsmulighet overfor alle kommuner, som ikke gir mennesker med utviklingshemning og andre som har bistandsbehov, deres lovmessige rettigheter. Men det er vel slik en professor tidligere har uttalt, at det kan fremstå som om at de som har behov for omsorgstjenester er de «uverdige trengende»

EKSPERTGRUPPE-RAPPORT MED UVIRKSOMME TILTAK

Like før denne utgaven av SFA gikk i trykken, la Ekspertgruppen for barn og unge med behov for særlig tilrettelegging fram sin rapport.

NFUs forbundsleder Jens Petter Gitlesen gir i kommentaren «Grei tilstandsbeskrivelse, dårlig analyse og uvirksomme tiltak» på www.nfunorge.org - uttrykk for at ekspertgrup-

pen utvilsomt har forstått at elever med spesielle behov ikke får det skoletilbudet de trenger og har rett til. Han mener samtidig at ekspertgruppen overser ansvarlige myndigheter som ikke har gjort jobben sin og i stedet foreslår å flytte på noen ansatte i PPT og frata elever med utviklingshemning deres rett til spesialundervisning.

SFA følger opp denne saken i neste nummer.

Samfunn for alle

**Medlemsblad for
Norsk Forbund for Utviklingshemmede**

Fem utgivelser pr år.
Årsabonnement: 400 kroner
ISSN: 0803-5105

Ansvarlig redaktør:
Jens Petter Gitlesen
jpg@nfunorge.org

Journalist:
Frilansjournalist Bitten Munthe-Kaas
sfa@nfunorge.org
Telefon: 928 36 809

Korrektur:
Kari Bue

Adresse:
Samfunn for Alle,
NFU Postboks 8954
Youngstorget
0028 Oslo

Sentralbord: 22 39 60 50
E-post: post@nfunorge.org
www.nfunorge.org
www.facebook.com/NFUorge

Annonseakvisitør:

Salgs Forum AS
Tlf: 51 31 57 00/91 59 05 78
E-post: post@salgs-forum.no
www.salgs-forum.no

Forsidebilde: Elisabeth Grosvold, Agderposten
Design og layout: Marte Louise Lilleby / Aase Bie
Trykk: Gunnarshaug trykkeri

Utgivelse 3, 2018 kommer uke 25
Frist for saker: 9. mai
Annonsefrist: 23. mai

INNHOOLD

- 2** Fra generalsekretæren:
Forordninger og sanksjoner
- 4** Leder:
Umyndiggjøring eller myndiggjøring
- 6** Ufattelig BPA-konsesjon
- 8** Det årnær sæ i Fredrikstad!
- 10** Neker å bruke avlastningsbolig
- 18** Økt lønn til avlastere i Oslo
- 22** Mer om «Karl»-saken i Hedmark
- 27** Vågå stevner mennesker med
utviklingshemning
- 28** Vernepleiere mer konforme
- 29** Hvem var jeg før deg?
- 30** SAFO: Kommunale råd i utvikling
- 32** En selsom erfaring
- 36** Vedtak om spesialundervisning
- 37** Litt av hvert
- 42** Butikk

Umyndiggjøring eller myndiggjøring

Jens Petter Gitlesen
Forbundsleder

Riksrevisjonen kritiserer vergemålsmyndighetene for ikke å følge opp Stortingets intensjoner med vergemålsreformen. I forlengelsen av Riksrevisjonens undersøkelse, bør statlige myndigheter starte en snuoperasjon hvor man i stedet for å la verge styre over personer med utviklingshemning, legger til rette for at personer med utviklingshemning får bestemme mest mulig selv. Selvbestemmelse regnes som et gode for folk flest, da bør det også være et tilsvarende gode for personer med kognitive utfordringer. Norge er også forpliktet til å foreta slike skritt i henhold til FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne.

NY ORDBRUK, SAMME INNHOLD

Samtykkekompetanse har en sentral plass i vergemålsloven, pasient- og brukerrettighetslovens kapittel 4a og i annen tvangslovgivning. Tradisjonen med å skille mellom dem som kan bestemme selv og dem som ikke kan bestemme selv, er gammel. Tidligere kalte en det å bli fratatt sin selvbestemmelse for umyndiggjøring. I dag snakker en enten om fratakelse av rettslig handleevne eller å bli funnet ikke samtykkekompetent. Den nyere ordbruken virker kanskje mer sivilisert selv om selvbestemmelsen kan bli redusert på nøyaktig samme måte som den gang en ble umyndiggjort. Det å gjenvinne sin selvbestemmelse fra en umyndiggjort posisjon, har alltid vist seg umulig. Nettopp derfor sier artikkel 12 i FN-konvensjonen om rettighetene for mennesker med nedsatt funksjonsevne at funksjonsnedsettelse ikke er noen saklig grunn for å frata menneskers rettslig handleevne på lik linje med andre. Mange, inkludert norske myndigheter, har problemer med å forstå bestemmelsen. Norge har til og med reservert seg mot artikkel 12 ved å avgi en egen fortolkning av artikkelen. Senest i februar ba FNs spesialrapportør, Catalina Devandas Aguilar, Norge om å trekke fortolkningen da den var i strid med konvensjonens kjerneverdier.

INGEN BEGRUNNELSE

Det er ikke vanskelig å finne eksempler på personer med nedsatt funksjonsevne som har problemer med å bestemme selv og som kan komme til å gjøre mye som de kan angre på. Men ønsker en å forstå artikkel 12, så bør en heller se til forhandlingene som lå til grunn for konvensjonen. Artikkel 12 i FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne er hentet fra artikkel 15 i kvinnekonvensjonen. Kvinnekonvensjonens artikkel 15 slår fast at kvinner har rettslig handleevne på lik linje med menn. Få finner denne bestemmelsen kontroversiell, selv om det helt sikkert også er mange kvinner som kan gjøre mye rart. Poenget med FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne, er at nedsatt funksjonsevne i seg selv ikke er en begrunnelse for å frata noens rettigheter.

HJELPE OG TILRETTELEGGE

I stedet for å frata selvbestemmelsen til mennesker med nedsatt funksjonsevne, sier FN-konvensjonen at en skal hjelpe og tilrettelegge for dem som har problemer med å utnytte sine rettigheter. Beslutningsstøtte er fellesbetegnelsen for slike tiltak. Hva som er god støtte, avhenger av personen som skal hjelpes til å utøve sine rettigheter. For personer med lett utviklingshemning, kan informasjon presentert på lettest- og lett forståelig form, ofte være tilstrekkelig støtte. For personer med dyp og alvorlig utviklingshemning, er en ofte begrenset til å fortolke hva personen foretrekker, basert på kjennskap til personen. Det sentrale er imidlertid at Norge starter en prosess for å tilrettelegge og å bistå personer med kognitive utfordringer. Vergemålsreformen var ment å være en styrking av selvbestemmelsen til personer under vergemål. I behandlingen av Riksrevisjonens rapport om vergemålsreformen, har Stortinget anledning til å få vergemålsreformen til å bli den beslutningsstøtte den var ment å være.

Quality Care AS

opplevelse av mestring gjennom aktivitet for alle

CE

Alle HASE
sykler er
CE-merket

Topp poengsummer på
tester for funksjonalitet,
tilpasningsmuligheter
og kvalitet i Europa.

Quality Care

Vi kan tilpasse sykkelen til deg, uansett hvilke begrensninger du har. Dette gjør at sykkelen kan møte dine individuelle behov på en veldig god måte. Det er kun fantasien som setter begrensninger.

Ta gjerne kontakt for en hyggelig prat

Quality Care AS - www.quality-care.no - 970 970 71 - fossegrenda 30b, 7038 Trondheim

”

Rigide regler om rapportering om opphold, reiser og bruk av tjenesten vil kunne være i strid med BPA-ordningen.

Helse- og omsorgsminister Bent Høie i brev til kommunene i 2016

Ufattelig konsesjon til BPA-leverandør

Vestregionen valgte i 2016 ut seks private BPA-leverandører som fikk konsesjon etter et sett kriterier. Kontrakten med ett av de seks firmaene som ble benyttet av assistansemottakere i Sande kommune, ble senere sagt opp. Leverandøren oppfylte ikke kriteriene, og tjenestene de leverte var under enhver kritikk.

TEKST: Bitten Munthe-Kaas

Mangeårig tillitsvalgt i NFU, Kari Melby i Sande kommune i Vestfold, karakteriserer det som ufattelig at Vestregionen ga denne leverandøren konsesjon. – Sett i lys i av hvordan leverandørene til de 15 kommunene velges ut på, er det likevel ikke overraskende.

Melby viser til at det ikke har vært noen form for brukermedvirkning ved utformingen av og innholdet i konsesjonssøknaden. – Det som er viktig for assistansemottakerne har ikke blitt etterspurt. I tillegg til de tidligere nevnte kriteriene ble det inngått tjenestekonsesjon med de seks leverandørene uten brukermedvirkning. Mange assistansemottakere har kritisert prosessen og mener det er vanskelig å akseptere i en sak som er så viktig for den enkelte.

UTEN KVALITETSSIKRING

Melby mener at det er om å gjøre å ha fokus på hva som skjer når kommunene skal ta stilling til hvilke firmaer de velger skal levere tjenestene. – I tillegg til manglende brukermedvirkning skjedde det uten kvalitetssikring i vår kommune. – Rådet for funksjonshemmede bad to ganger administrasjonen om

KARI MELBY, tillitsvalgt i NFU.

(Foto: Bitten Munthe-Kaas)

at tjenestene måtte være i samsvar med Norsk Standard. Våre stemmer ble likevel overhodet ikke hørt i denne prosessen.

I dag mottar Melbys datter tjenester i regi av et annet privat firma. De kunne da velge blant en av de fem gjenværende leverandørene etter at kontrakten med den sjettede var sagt opp. – Erfaringene med den nye leverandøren er positive så langt. Det er samtidig grunn til å påpeke at det både er en stor belastning, et stort stykke arbeid og at det kan føles utrygt for assistentene som jobber i ordningen å skifte leverandør og arbeidsgiver.

MANGLENDE VALGMULIGHETER

– I vår nabokommune, Holmestrand, er det derimot ingen som får tilbud om BPA med bruk av private leverandører. Her gis det kun "kommunal BPA" som innebærer svært redusert fleksibilitet. Som i praksis for eksempel betyr at det ikke er noen vakttelefon å henvende seg til i helgene hvis noe uforutsett skulle skje. Private leverandører derimot lever av å tilby BPA og de fleste vet dermed hvordan det skal gjøres, presiserer Kari Melby.

Om BPA-rapporten

I Uloba-rapporten «Mitt liv - mitt ansvar - årsaker, konsekvenser og løsninger» som ble lansert på en konferanse i Oslo nylig, blir det belyst hvordan kommunene de senere årene har praktisert BPA etter rettighetsfestingen i 2015. Rapporten er et resultat av intervjuer og samtaler med 704 personer med funksjonsnedsettelser som har eller ønsker å få BPA. Det de forteller gir et bilde av en rettighet med gode intensjoner – som er i ferd med å spille fallitt.

En skyhøy andel BPA-klager omgjøres av Fylkesmennene

– Norske kommuner greier ikke å håndtere BPA-ordningen slik de skal, og Fylkesmennene omgjør en skyhøy andel BPA-klager.

Det fastslo pasientombud Anne-Lise Kristensen i Oslo og Akershus i sin innledning under lanseringen av ULOBAs erfaringsrapport «Mitt liv - mitt ansvar» nylig. I likhet med de andre innlederne mente hun at BPA-ordningen er blitt dårligere de siste årene.

Kristensen viste til at kommunene svært ofte innvilger færre BPA-timer enn det som står oppført i søknadene. – Rene avslag er også vanlig. En rekke kommuner krever i tillegg å kontrollere livene til bru-

kerne som ønsker å benytte denne tjenesteformen. Dette rettighetsområdet resulterer i flest tilbakemeldinger fra Fylkesmannen til kommunene om feil saksbehandling. En årsak er at de mangler den faglige kompetansen som er nødvendig, noe også Kommunenes Sentralforbund tidligere har påpekt. Uforholdsmessig langvarig saksbehandling er en annen som forsterker belastningene i denne søknadsprosessen, understreket Anne-Lise Kristensen.

MINDRE BRUKERSTYRING

Norges Handikapforbund har også laget en rapport om funksjonshemmedes egne erfaringer med BPA. Den viser at blant de som var brukere også før rettigheten trådte i kraft var det 83 prosent som mente at de kunne velge sine egne assistenter og bestemme hva de skal gjøre når, hvor og hvordan. Blant de som fikk BPA etter at rettigheten ble innført var det bare 49 prosent som sier det samme.

På spørsmål fra SFA om hva han tror er årsaken til denne drastiske reduksjonen, svarer lederen av Norges Handikapforbund, Arne Lein, at den trolig er tosidig: Det handler på den ene side om brukerne selv og at avstanden mellom deres forventninger til rettighetsfestingen og hva den faktisk ville gi dem, var for høy. Jeg tror samtidig at det kan ses i sammenheng med at kommunene har strammet inn på bruken av BPA i denne perioden. Hvorvidt det er det ene eller andre som har gjort seg mest gjeldende er usikkert – begge er trolig en del av bildet, mener NHFs forbundsleder.

ANNE-LISE KRISTENSEN er Pasient- og brukerombud i Oslo og Akershus. (Foto: Moment Studio)

Valg av BPA-leverandører uten brukermedvirkning

Da Vestregionen skulle velge nye BPA-leverandører for sine 15 kommuner, skjedde det etter en intern prosess der tilbudene fra assistanseleverandørene som ønsket å levere BPA ble evaluert. Det ble valgt ut seks leverandører som fikk tjenestekonsesjon.

Det er etter det SFA erfarer ikke gitt noen begrunnelse for hvorfor det ikke like gjerne kunne vært et annet antall.

SFA følger opp praksis ved konsesjonsutlysning av BPA i neste nummer.

«Det årnær sæ» i Fredrikstad!

Gladmelding på Ulobas nettside fra Fredrikstad der vi nylig kunne lese at kommunen nå tar en u-sving, og at de etter et enstemmig vedtak i helse- og velferdsutvalget vil anskaffe BPA etter Norsk Standard.

FLERE HUNDRE GIKK I FAKKELTOG

i Fredrikstad sentrum for å markere sitt syn overfor politikere og administrasjonen i Fredrikstad kommune
(Foto: Kåre Hunstad)

Det skjer etter stort påtrykk fra den nylig etablerte Likeverdalliansen (se egen faktaboks) og Uloba. Helt siden mai 2017 har administrasjonen i Fredrikstad jobbet med tjenestekonsesjon for BPA. Kommunen bestemte seg for å benytte KPA - Kommunal personlig assistanse. Administrasjonen mente imidlertid at kommunen skulle bestemme hva assistentene skulle gjøre. Det fikk både Uloba og Hovedorganisasjonen VIRKE til å reagere, og prosessen ble stoppet.

De siste månedene har administrasjonen åpnet for å gå inn på en løsning med private leverandører. Rådmannen ønsket å kopiere kontrakten som ble

brukt i Vestregionen, som i dag består av 15 kommuner vest for Oslo (se mer om den avtalen på side 6, red.anm.). Denne kontrakten blir av mange ansett for å være komplisert og med stor vekt på kontroll og reguleringer. Dermed oppstod uenighetene.

I løpet av vinteren ble det så arrangert flere politiske møter i Fredrikstad der tjenestemottakere, politikere og representanter fra administrasjonen har hatt høylytte diskusjoner. I løpet av denne prosessen ble Likeverdalliansen etablert. Den består av åtte interesseorganisasjoner som ønsker å påvirke både politikere og administrasjonen i Fredrikstad kommune.

Sterkere når flere går veien sammen

STYREMEDLEM i NFU Østfold region- lag, Anne Løland

(Foto: Høgskolen i Østfold)

- **VI KJEMPET EN LANG OG HARD KAMP** før politikerne i Helse- og velferdsutvalget i Fredrikstad nylig fattet enstemmig vedtak om å bevare hovedintensjonen med BPA og at det dermed er Norsk Standard som skal brukes når det lyses ut ny anbudskonkurranse.

Styremedlem av NFU Østfold Regionlag, Anne Løland, gir i en samtale med SFA uttrykk for at etableringen av Likeverdalliansen har vist hvor mye sterkere menneske med ulike funksjonsnedsettelse står når flere interesseorganisasjoner går veien sammen.

På spørsmål om det kan bli aktuelt med en fortsettelse av dette samarbeidet i Fredrikstad, svarer Løland at det allerede blir diskutert. - Det kan for eksempel skje ved neste kommune- og fylkestingsvalg om halvannet år. Også da kan vi få større gjennomslagskraft hvis vi sammen trigger politikerne til i langt større grad å rette søkelyset på mennesker med funksjons-

nedsettelse i deres respektive programmer. I den sammenheng er mennesker med funksjonsnedsettelse generelt og de med utviklingshemning spesielt mer eller mindre usynlige. Med unntak av enkelte politikere sentralt i KrF og FrP hersker det en kunnskapsløshet om deres livssituasjon som fører til at politikere både sentralt og lokalt ikke makter å sette seg inn i og dermed forstå hvordan de faktisk har det.

Løland er likevel ikke i tvil om at politikere flest har gode hensikter. - De sier ja til likeverd, inkludering og deltakelse, men mangler kunnskap om hvordan det kan la seg gjøre. Vi har over tid sett at omfanget og kvaliteten på tiltak og tjenester fra det offentlige går feil vei - samtidig som solidaritetstankegangen er blitt mer eller mindre fraværende. Nettopp derfor er det avgjørende at vi i saker av felles interesse går sammen i allianser for å snu utviklingen.

Solgården

– Ferieglede –

Wenche Foss Minnefond:

Reisende til Solgården kan søke om midler fra fondet. Fondets formål er å bidra med økonomisk støtte til funksjonshemmede som må ha med seg ledsager på reisen. For søknadskriterier se solgarden.no.

Feriestedet som ble bygget for at akkurat DU skulle få en fin ferie! Solgården ligger ved byen Villajoyosa på Costa Blanca i Spania. Solgården har siden 1972 vært psykisk utviklingshemmedes eget feriested. Nå mer spennende og innholdsrik en noen gang!

KUN FÅ Plasser - BESTILL FERIE NÅ!

Turnr	Dato	Varighet	Avreisested
561	05.06. - 12.06.18	1 uke	Gardermoen (venteliste)
562	12.06. - 26.06.18	2 uker	Gardermoen
566	07.08. - 14.08.18	1 uke	Gardermoen
567	14.08. - 21.08.18	1 uke	Gardermoen
571	02.10. - 09.10.18	1 uke	Gardermoen (venteliste)
572	09.10. - 16.10.18	1 uke	Værnes (venteliste)

- Flyreise med eget fly
- Helseteam som reiseledere
- Helpensjon

- Aktiviteter og underholdning
- Sang, dans og moro
- Tilrettelagt for rullestolbrukere

For mer informasjon og bestilling: solgarden.no
Tlf 24 14 66 60 (man - fre kl. 08.30 - 21.00)

Følg oss på

SOLGÅRDEN
trygghet, trivsel og glede

AVLASTNING

Nekter å bruke avlastningsbolig i Halden

I en reportasje i SFA 2/15 fortalte vi om aleneforeldrene Elisabeth Egeberg, Anita Ørbeck og Hege Frydenlund i Halden. Som fikk sjokk da de i september 2014 fikk beskjed om at kommunen etter en anbuds-konkurranse hadde vedtatt å overføre sønnene deres med funksjonsnedsettelse til et nytt avlastningstilbud. Som den gangen ble drevet av den private omsorgsleverandøren og vinneren av anbuds-konkurransen, Norsk Samson.

TEKST OG FOTO: Bitten Munthe-Kaas

Dette skjedde uten at mødrene eller guttene på noe tidspunkt var blitt informert om anbuds-konkurransen. De hadde heller ikke fått være med på planleggingen og utformingen av det nye tilbudet. Mødrene fikk det ikke bedre da de klaget og opplevde at hverken Halden kommune, Fylkesmannen eller Sivilombudsmannen tok hensyn til deres medbestemmelsesrett.

Da Fylkesmannens vedtak kom, var det kroken på døren for tilbudet hos den lokale leverandøren der de tre guttene alltid hadde likt å være. Kommunen mente riktignok at det ville bli en for stor påkjenning for noen av de andre brukerne der å bli tvangsflyttet til den nye avlastningsleverandøren, men konkluderte med at guttene til de tre mødrene kunne takle det.

En stund etter anbudskonkurransen ble avlastningsboligen til Norsk Samson kjøpt opp av det private omsorgskonsernet Aberia Healthcare (se egen faktaboks) - og fikk navnet Aberia Samson. Direktør Nina Torp Høysæter i Aberia Healthcare ga i en kommentar til SFA allerede den gangen uttrykk for at den nye avlastningsavtalen Norsk Samson hadde inngått med Halden kommune, var «problematisk».

ABERIA SAMSONS

avlastningsbolig i Halden.

NEKTER Å VÆRE DER

Guttene til Hege Frydenlund og Anita Ørbeck dro etter hvert motvillig på en helg i den nye avlastningsboligen for å se og erfare hvordan det var der. Siden har begge nektet å dra tilbake, og mødrene deres har sagt blankt nei til å tvinge dem til det. Elisabeth Egeberg hadde tidligere lest en tilsynsrapport om en annen avlastningsbolig som ble drevet av tidligere Norsk Samson i Oslo. Hun sa derfor kategorisk nei til at sønnen skulle se hvordan det nye avlastningstilbudet i Halden fungerte. Etter ca. halvannet år uten avlastning takket hun ja til en BPA-ordning i eget hjem, som hun siden har vært fornøyd med.

Anita Ørbeck er innflytter og har som en følge av det manglende avlastningstilbudet fortsatt et lite sosialt nettverk i Halden. Hun takket derimot nei til BPA - og begrunnet det med at leiligheten hun og sønnen med barneautisme bor i, er for liten og trang til at det kunne fungere som et avlastningstilbud for noen av dem.

IKKE FERIEAVLASTNING

Da hun nylig søkte om den nå 17 år gamle gutten kunne få ferieavlastning hos den tidligere leverandøren i to uker, fikk hun avslag med henvisning til avlastningstilbudet hun hadde fått innvilget og takket nei til hos Aberia Samson. Da hun i november i fjor sendte bekymringsmelding til barnevernet i Halden om kommunens håndtering av sønnens og egen situasjon, fikk hun tilbakemelding om at det var utenfor etatens ansvars- og saksområde. I løpet av årene som har gått etter kommunens anbudskonkurranse har hennes sønn hverken vært på ferie eller hatt en fritidsaktivitet han trives med.

Til tross for all motstanden hun har blitt og fortsatt blir møtt med i forvaltningen, fortsetter Anita Ørbeck sin kamp for å få tilbake det tidligere avlastningstilbudet.

ADVOKATEN

Etter å ha vært uten avlastning i et par år, fikk Hege Frydenlund sensommeren 2016 hjelp av advokat. Han bidro til at barnevernet betaler for at hennes nå 17 år gamle sønn med Asperger syndrom og ADHD får være på avlastning en helg pr. måned hos den tidligere avlastningsleverandøren. Hun fikk i tillegg en helg hos en privat avlaster pluss tre ukers sommeravlastning på kommunens regning hos den tidligere private leverandøren.

Frydenlund har i tillegg en 11 år gammel gutt med autisme og Tourettes syndrom som i hovedsak bor hjemme hos henne.

PÅ HELSA LØS

All motstanden og usikkerheten de to sistnevnte mødrene har opplevd i sin kamp for et avlastningstilbud i disse årene har gått på helsa løs. Begge sliter med stress- og belastningssykdommer. Tankene om hva som vil skje når de to sønnene fyller 18 år, begynner også å melde seg, og skaper ytterligere usikkerhet. Denne usikkerheten begynner også å prege de to guttene nå.

Begge mødrene presiserer at de ikke kunne ha valgt annerledes enn å takke nei til å sende sønnene på avlastning til et sted der de absolutt ikke ville være. De mener bestemt at det å ha fri selv, men samtidig være usikre på om guttene deres har det bra, snarere ville vært en belastning enn avlastning. ■

Aberia Healthcare

Aberia Healthcare utfører helse-, velferds- og omsorgstjenester på vegne av offentlig sektor. Selskapet har avtaler med det offentlige og yter tjenester som omfattes av Lov om barnevern og helse- og omsorgstjenesten.

ANITA ØRBECK

vil ha tilbake tidligere avlastningstilbud.

HEGE FRYDENLUND

takket ja til BPA-ordning i eget hjem.

AVLASTNING

Utstrakt bruk av makt og tvang

Fylkesmannen i Østfold foretok et tilsyn med avlastningsboligen til Aberia Samson i Halden i februar 2017. Bakgrunnen var meldinger om utstrakt bruk av makt og tvang overfor en tjenestemottaker.

TEKST: Bitten Munthe-Kaas

Vedkommendes pårørende kjempet en lang kamp for å få flyttet sitt familiemedlem til et eget botilbud og ut av Aberia Samsons avlastningsbolig. Som er den samme som de tidligere tre omtalte mødrene og sønnene deres i flere år ikke har ønsket å benytte.

Halden kommune sørget etter hvert for at Aberia Samson rapporterte direkte i kommunens journalsystem og fulgte med på tjenestemottakerens situasjon på den måten. Det ble i tillegg arrangert flere samarbeidsmøter med Aberia Samson der kommunen påpekte svikt og mangler ved tilbudet som tjenestemottakeren fikk i avlastningsboligen.

Kort tid før Fylkesmannens tilsynsbesøk besluttet kommunen i samarbeid med brukerens verge å skaffe et nytt botilbud med ny bemanning fra en annen tjenesteleverandør. I dag får vedkommende tjenester av ansatte med kompetanse. Da Fylkesmannen fikk beskjed om at tjenestemottakeren hadde flyttet og ikke lenger mottok tjenester av Aberia Samson, anså Fylkesmannen avviket som lukket og tilsynet ble avsluttet.

Det er tjenestemottakerens nærmeste pårørende som har gitt SFA tilgang til tilsynsrapporten om bruken av makt og tvang som vedkommende ble utsatt for ved Aberia Samsons avlastningsbolig.

FYLKESMANNENS TILSYNSRAPPORT

I Fylkesmannens tilsynsrapport beskrives flere forhold som har med Halden kommunes manglende tilrettelegging for minst mulig bruk av makt og tvang overfor den tidligere beboeren i Aberia Samsons avlastningsbolig å gjøre.

Det kommer fram at ingen av de ansatte i Aberia Samson avlastningsbolig hadde helse- og sosialfaglig utdanning på høgstolenivå eller med fullført videregående opplæring i helse- og sosialfag/oppvekstfag da tilsynet ble foretatt. Fylkesmannen påpekte samtidig at dette ikke er et generelt krav ved avlastningsinstitusjoner.

VEILEDNING

Det går i tillegg fram av tilsynsrapporten at den daglig ansvarlige ved avlastningsinstitusjonen under tilsynsbesøket hadde pedagogisk bakgrunn, mens den faglige ansvarlige var vernepleier. På møtet med Fylkesmannens representanter opplyste sistnevnte at hun møtte de ansatte til veiledning en gang pr. måned, men at hun ikke leste brukernes journaler. Fylkesmannen mente at dette ikke var tilstrekkelig veiledning og oppfølging av tjenestemottakeren som tilsynsbesøket handlet om.

LEGEMIDDELHÅNDTERING

Det går i tillegg fram av tilsynsrapporten at ingen av de ansatte hadde medisinskfaglig kompetanse hverken som sykepleier, vernepleier eller helsefagarbeider til å følge opp brukere som både trenger faste og innimellom også medisiner som krever oppfølging av medisinsk helsepersonell. Fylkesmannen minner om at dette er særlig viktig for å vurdere bruk av eventuelt medisiner og observere bivirkninger som har betydning med tanke på forebygging av atferd som kan utløse behov for tvangsbruk. ■

Kommunalsjefen og ansvarlig i Aberia Healthcare kommenterer:

SFA STILTE EN REKKE SPØRSMÅL

om alene-mødrenes situasjon og avviket om kommunens manglende tilrettelegging for minst bruk av makt og tvang i Aberia Samsons avlastningsbolig til administrerende direktør Nina Torp Høysæter i Aberia Healthcare og kommunalsjef Veronica Aam i Halden.

Begge har valgt å gi sin tilbakemelding i form av en generell kommentar.

SFA fikk følgende kommentar fra kommunalsjef Veronica Aam:

«Min kommentar på generelt grunnlag i forhold til overføring av avlastning til ny leverandør er følgende: Halden kommune har fått medhold av Fylkesmann og Sivilombudsmannen i de saker som har vært behandlet der, med tilbakemelding om ryddig saksbehandling og brukermedvirkning. Kommunen kjenner seg derfor ikke igjen i beskrivelsen som gjengis. Når det er sagt er det av stor betydning for oss at pårørende opplever seg ivaretatt og hørt, selv om det ikke er ensbetydende med at pårørende kan bestemme hvilket avlastningssted kommunen skal tilby. Det er derfor svært beklagelig hvis de sitter med en annen opplevelse.

I forhold til Aberia har kommunen faste månedlige møter med tjenesteleverandør, med gjennomgang av tjenestene og tilbudet til den enkelte bruker. Det er kommunen som har ansvaret for brukeren og gir tilbakemelding til tjenesteleverandør dersom det er forhold som må endres eller forbedres, og dette følges opp. Deltagere på samarbeidsmøtet har vært ansatte fra Halden kommune som kjenner den enkelte bruker, og Halden kommune har alltid hatt en ansvarlig leder å forholde seg til i samarbeidet med Aberia, selv om det har vært utskiftninger på leder-

nivå. I tillegg deltar Aberia på den enkelte brukers ansvarsgruppemøter etter behov og i samarbeid med pårørende/ brukerrepresentanter.

Etter Fylkesmannens tilsyn har det vært et særlig fokus på de områder som Fylkesmannen påpekte i sin tilsynsrapport. Dette har vært områder som omhandler rettsikkerhet ved bruk av makt og tvang overfor enkeltpersoner med psykisk utviklingshemning. Dette gjelder også forebyggende tiltak og andre løsninger for å begrense og forhindre bruk av makt og tvang. Ansatte har vært på kurs i forhold til dette, arrangert av Halden kommune.

Områdene veiledning og legemiddelhåndtering er temaer som drøftes på samarbeidsmøtene», skriver Veronica Aam.

Administrerende direktør i Aberia Healthcare, Nina Torp Høysæter skriver:

«Oppdraget i Halden har vært noe utfordrende av mange årsaker. Undertegnede tar ansvaret og bekrefter at vi tar avvik på det største alvor. Vi jobber kontinuerlig med å forbedre rutiner samt styrke kompetanse. Vi har nå gjort en vurdering jfr ledelse, kompetanse og organisering. Dette har medført en umiddelbar iverksettelse av tiltak nettopp for å styrke kvaliteten på tjenesten knyttet til kontrakten.»

**KASPER OG DE
ANDRE BARNA**
*som benytter
avlastningstilbudet
trives godt.*

Smått er godt

Barneboliger og avlastningsboliger for barn, bør være mest mulig som et hjem. Bømlo kommune har fått mye ros for sin avlastningsbolig.

TEKST OG FOTO: Jens Petter Gitlesen

Det blir stadig vanligere å etablere store institusjonslignende barneboliger. I Stavanger er det etablert avlastnings- og barnebolig for 27 barn. I Bærum planlegges avlastnings- og barnebolig for 35 barn. Flere steder er avlastnings- og barneboligene lagt sammen med sykehjem, bofellesskap for personer med funksjonsnedsettelse og andre med bistandsbehov.

Utviklingen er i strid med barnekonvensjonen, konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne og nasjonale føringer på feltet. Nylig vedtok Stortinget at barn ikke skal måtte bo på sykehjem. En samlet helse- og omsorgskomiteé ber regjeringen om å benytte virkemidler som sikrer at avlastningsboliger og barneboliger blir i samsvar med våre internasjonale forpliktelser og nasjonale målsetninger på feltet, dvs. mest mulig som et vanlig hjem i den ordinære boligmassen og i et barnevennlig miljø.

NÅR BØMLO KAN, SÅ KAN ANDRE

Bømlo er blant kommunene som har høstet mye ros for avlastningstilbudet. Avlastningstilbudet ble etablert i en tidligere "lærerbolig", et husbankhus fra 1970-tallet som ligger i et ordinært boområde, like i nærheten av skolen. Bygget hadde i utgangspunktet tre soverom, men ble utvidet med en ny fløy med fem soverom. Imidlertid er det ikke ofte at alle rommene er belagt. Hver annen helg er det fire barn i avlastningsboligen, annenhver helg er det seks barn som benytter tilbudet.

"Veldig aktive og finn på mykje som kino, turar, bowling, handling, turar på strender om summaren og mykje ann. Stiller alltid opp på aktivitetar som NFU, Turlaget og Frivillighetsentralen har. Treng me en ekstra dag eller helg, er det aldri noko problem. Alltid positivt personale og ungane liker seg der", skriver ei mor i en SMS til meg.

LITE OG GODT TILBUD

Linda Hellen er leder av Barne- og familietjenesten i Bømlo

kommune, en tjeneste som omfatter alle tilbud for barn og unge under 18 år, med unntak av barnevernet. Hun forteller at kommunen er svært fornøyd med kommunens avlastningstilbud på alle måter. Tilbudet som er godt, både barna og foreldrene er fornøyd. En liten personalgruppe gir store rom for fleksibel drift. Sykefraværet er lavt, personellet er stabilt. Utfordringer blir i stor grad løst lokalt. Størrelsen gjør at det totalt kun er ti fast ansatte. I tillegg kommer fire faste vikarer som jobber i helger og i ferier. Størrelsen på avlastningsboligen gjør at de ansatte i stor grad administrer seg selv og det er lett å finne fleksible løsninger. I slike små systemer hvor alle kjenner alle, er det heller ikke problematisk å sikre at barn som trives sammen får være sammen på avlastningen. Behov for å skjerme det ene barnet fra det andre, har en aldri opplevd i avlastningsboligen. Flexibiliteten og godt arbeidsmiljø medfører at avlastningsordningen har lavere driftsutgifter enn de fleste kommunene makter å operere med.

EFFEKTIVT OG BÆREKRAFTIG

I tillegg til å være avlastning, har avlastningsboligen også etterskoletilbudet for de større skolebarna som er avhengig av et tilbud også på ungdomsskolen og i den videregående skolen.

De ansatte savnet ikke et større fagmiljø og mente at de maktet å løse utfordringene de møtte på en god måte og at de hadde en god dialog med pårørende og de ansvarlige i kommunens administrasjon.

Ungdommen, pårørende og kommunen er enige i at avlastningen har fungert godt i alle sine 27 år. Tilbudet har vist seg å være både godt og bærekraftig. Både Stavanger, Bærum, Arendal og mange andre kommuner som argumenterer for store enheter i form av bærekraftige og effektive tjenester, burde tatt en tur til Bømlo eller andre kommuner som vitterlig kan dokumentere fordelene med mindre enheter. ■

Barn skal ikke bo på sykehjem

SOMMERLEIR

i Selbu

NFU Trøndelag Fylkeslag arrangerer, i samarbeid med Frivilligsentralen i Selbu og Peder Morset Folkehøgskole, sommerleir i Selbu for voksne (fra 18 år) med utviklingshemning.

Sted: Peder Morset Folkehøgskole som ligger ved naturskjønne Selbusjøen i Selbu kommune

Tid: Fra mandag 23. juli til søndag 29 juli

Pris: Kr. 4 900,- for opphold hele uken med frokost, lunsj og middag. Ledsagere får kost og losji gratis.

Påmeldingsfrist: 13. mai

TEMA: Friluftsliv, teater og hobby

Programkomiteen har forberedt mange forslag til aktiviteter. Vi vil utforske naturen rundt oss, og prøve oss på både bading og fiske. Det planlegges teatergruppe og fotokurs.

Vi utfordrer deltakerene til å komme med innspill til flere aktiviteter.

Stikkord fra programmet

- Utflukter
- Karaoke
- Bading (varmt basseng)
- Kurs i sosiale medier
- Bilderorientering
- Turer i naturen
- Diskotek
- Grillkveld
- Teater
- Hobby og forming
- Tur til vakre Rosendal

- og mye mer moro!!!

For å delta på leiren må du være medlem i NFU. Målgruppen er fortrinnsvis yngre voksne hjemmehørende i Møre og Romsdal og nordover. Det er begrenset antall plasser og vi tar forbehold om at om et tilstrekkelig antall deltakere melder seg på.

For mer informasjon og påmelding:

Kontakt Frivilligsentralen i Selbu eller søk sommerleir Selbu på www.nfunorge.org

Link til direkte påmelding:

Bruk en QR-kodeleser på mobiltelefonen!

Selbu Frivilligsentral

Adresse: Gjelbakken 15, 7580 SELBU

Telefon: 974 09 162

E-post: frivillig@selbu.kommune.no

*Bli med
på sommer-
leir!*

Ny frist for Tvangslovutvalget

Sommeren 2016 oppnevnte Regjeringen et utvalg som skal foreta en samlet vurdering av tvangsreglene innen helse- og omsorgstjenester. Det er i dag tvangsregler i flere ulike lovverk, og utvalget har blant annet fått i oppgave å vurdere hvordan dette kan bli klarere og mer samordnet.

Utvalget, som blir ledet av jusprofessor Bjørn Henning Østenstad, har medlemmer fra flere bruker- og pårørende-organisasjoner og fagfolk fra de aktuelle tjenesteområdene. NFUs forbundsleder Jens Petter Gitlesen er en av dem.

Tvangslov-utvalget skulle etter planen komme med sin rapport i september 2018. Like før SFA gikk i trykken meldte Helse- og omsorgsdepartementet at utvalget har fått utsatt sin frist til juni 2019. Årsaken er at utvalget nå vurderer å foreslå én ny felles lov. Departementet ønsker at utvalget kommer med en helhetlig løsning. Dette kompliserte arbeidet trenger ytterligere tid.

FN-KONVENSJONEN

I 2013 ratifiserte Norge FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD). Hvilken betydning kan det ha for mennesker med utviklingshemning? Vil konvensjonen bidra til bedre beskyttelse av menneskerettighetene?

I en artikkel på www.samordningsradet.no trekker Kjersti Skarstad spesielt fram CRPDs betydning i å bane vei for en mer positiv og inkluderende forståelse for mennesker med utviklingshemning og deres rettigheter. I artikkelen forklarer hun også hvordan internasjonale konvensjoner kan ha effekt på nasjonal praksis.

KJERSTI SKARSTAD

ved Institutt for statsvitenskap ved Universitetet i Oslo, tok nylig doktorgrad om funksjonshemmedes menneskerettigheter. (Foto: Privat)

BLI DEN DU ER

PEDER MORSET **folkehøgskole**

FRIST FOR SØKERE MED UTVIKLINGSHEMMING
FOR OPPTAK TIL SKOLEÅRET 2019-2020:

1. NOVEMBER 2018

www.pedermorset.no

PÅ SELBUSTRAND
MIDT I TRØNDELAG

Byråd på årsmøte

Byråd for eldre, helse og arbeid, Tone Tellevik Dahl (Ap), var gjest på NFU Oslo fylkeslags årsmøte nylig.

I tillegg til at hun orienterte de ca. 40 årsmøtedeltakerne om det pågående arbeidet for innbyggere med utviklingshemning på sine ansvarsområder i kommunen, var det satt av tid til dialog. Og byråden ble synlig rystet over erfaringene som pårørende formidlet om til uakseptable sider ved hverdagen for mennesker med utviklingshemning og deres familier i Oslo. Fravær av brukermedvirkning, mangelfulle opplæringstilbud, tvangsflytting, ghettobygging, manglende kompetanse, respektløshet og reell diskriminering var eksempler på noe av det som kom fram.

Flere kom også inn på negative konsekvenser med den uholdbare avlasterlønnen i kommunen som i fjor ble satt ned til 80 kroner timen. I sin kommentar gikk også byråden langt i å si seg enig i at rammen var for lav. Hun la heller ikke skjul på sin bekymring over tilbakemeldingen byrådet hadde fått om hvor mange avlastere som siden hadde sluttet eller vurderte å gjøre det.

Tone Tellevik Dahl opplyste samtidig at det like før påskeferien skulle holdes et nytt forhandlingsmøte om avlasternes lønnsvilkår. Hun håpet at det ville resultere i en lønnsøkning som ville bidra til å få rekrutteringen tilbake på gammelt nivå.

BYRÅD TONE HELLEVIK DAHL

på årsmøtet i NFU

Oslo fylkeslag.

(Foto: Bitten
Munthe-Kaas)

MITRA (7) er glad for å få beholde avlasteren sin!

AVLASTNING

Stor lettelse over økt avlasterlønn

I likhet med andre foreldre med barn med funksjonsnedsettelse i Oslo ble syv år gamle Mitras pappa Shahram Ariafar og mamma Natalia Povtorkina både fortvilet og sinte da oppdrags-takere i Oslo i fjor ble ordinære ansatte.

TEKST OG FOTO: Bitten Munthe-Kaas

Ettersom Oslo kommune ikke har minstelønn, førte dette kort fortalt til at både deres egen og andre familiers avlaster fikk redusert sin timelønn til skarve 80 kroner. – Selv om det ville skapt en svært vanskelig situasjon for oss, hadde vi forståelse for at både vår og andre avlaster etter hvert signaliserte at de ikke hadde anledning til å fortsette i en jobb som var så dårlig betalt, sier Shahram. Som også kjenner til flere andre familier med barn og unge med funksjonsnedsettelse som også fikk store problemer.

Konsekvensene av denne avtalen ble så alvorlige at Byrådet like før påske inngikk en ny avtale med Fagforbundet som resulterte i at den tidligere avtalen ble rettet opp. Avlasterlønnen ble hevet til 165 kroner timen pluss 115 kroner ved døgnavlastning som inkluderer pensjonspoeng og feriepenger. Det er i tillegg tatt inn et nytt punkt om at det i spesielle tilfeller kan fastsettes en høyere sats.

– Lettelsen både vi og andre foreldre opplevde da den nye avtalen ble inngått, kan ikke beskrives, sier Shahram. – Vår fantastiske avlaster er heldigvis også fornøyd og vil gjerne fortsette.

SØKNAD OM BPA

Selv om Shahram og Nathalia er lettet over den nye avtalen, mener han at dagens avlastningstilbud er organisert for lite fleksibelt. – I tillegg til at timeantallet mange får er for lite, passer det ikke for alle å måtte dra hjemmefra hver gang avlasteren kommer på jobb. Vi har derfor søkt om en BPA-ordning i stedet. Den vil bety at fremtidige assistenter også kan ta vår datter med hjemmefra til de ulike aktivitetene hun er med på. Med dagens avlastningsordning er det alltid er en av oss foreldre som må gjøre det. Ikke minst tryggheten ved å ha flere assistenter å spille på ved sykdom og i ferier gjør sitt til at BPA for oss er den beste løsningen. Poenget er at familier med barn og unge med funksjonsnedsettelse må kunne velge den ordningen som er best mulig tilpasset deres behov, presiserer Shahram Ariafar.

Første fylkesleder med innvandrerbakgrunn

TEKST OG FOTO:
Bitten Munthe-Kaas

Shahram kom til Norge i 1997 og møtte Natalia fra Russland som kom hit i 2008. Før Mitra ble født var de fast bestemt på å få flere barn. Men de kom aldri så langt. Datterens autisme, utviklingshemning og ulike utfordringer helsemessig krever langvarig oppfølging og bistand fra både spesialisthelsetjenesten og kommunen. Koordineringen av de utallige møtene med ulike fagfolk i ulike deler av hjelpeapparatet har gjort den store barneflokket til en umulig drøm. Så sent som i fjor kunne Shahram dokumentere sitt nærvær på 185 møter med bydelen, i kommunen og med spesialisthelsetjenesten som har med Mitras ulike behov for tiltak og tjenester å gjøre.

KONTRAST

Shahrams erfaringer som pappa og tillitsvalgt står i skarp kontrast til en mor med minoritetsbakgrunn

- Det nye styret i NFU Oslo fylkeslag skal jobbe målrettet for å bidra til en enklere hverdag for familier med barn og unge med utviklingshemning. En viktig satsing i denne sammenheng er at alle får oppnevnt en koordinator. Denne nøkkelrollen er alfa og omega for at familiene skal få de tjenestene de har krav på og ikke minst at vi foreldre skal kunne fungere mer som foreldre.

som nylig tok kontakt. I samtalen løp kom det fram at hun ikke hadde sendt en eneste søknad om bistand til sin 13 år gamle datter med autisme. Moren hadde fått høre at det ville resultere i avslag uansett.

Shahram mener denne historien reflekterer noe om det lave medlemstallet både i NFU og andre interesseorganisasjoner blant de stadig flere innvandrerfamilie i Oslo. - Den sier først og fremst noe om et enormt informasjonsbehov, men også mye om betydningen av en målrettet satsing på rekruttering. Jeg har selv opplevd hvor mye samholdet med andre foreldre i NFU betyr - i tillegg til at organisasjonen vår er et fantastisk forum for å tilegne seg ny kunnskap.

Fellesskapet vi har opplevd i NFU har med andre ord endret vår hverdag. Jeg har etter hvert sett mange eksempler på hvordan det har vært med på å endre negative holdninger som fortsatt gjør seg gjeldende i

en del av disse familiene til det å ha fått et barn som er annerledes. Betydningen av arbeidet som gjøres av andre instanser - for eksempel barnehabiliteringsteamet ved Ullevål Universitetssykehus - viser det samme. Der arrangeres det jevnlig samlinger der innvandrerfamilier fra ulike land blir kjent med hverandre og danner sosiale nettverk.

Shahram har samtidig tro på at arbeidet for å imøtekomme det store informasjons- og rekrutteringsbehovet blant innvandrerfamilier med barn og unge med funksjonsnedsettelse også kan skje i samarbeid med andre interesseorganisasjoner. Han tror en måte å gjøre det på for eksempel kan være i form av en felles portal på internett. Som gradvis kan bygges ut til å omfatte tilrettelagt rettighets- og annen relevant informasjon om forskjellige funksjonsnedsettelse for ulike aldersgrupper.

GODE LØSNINGER

Den nyvalgte fylkeslederen er samtidig opptatt av å formidle gode eksempler på tiltak og tjenester for på den måten å vise hva som skal til for at en hverdag kan fungere bra. Selv om mye ikke fungerer godt nok, er det om å gjøre at politikerne ikke bare assosierer oss med det som er kritikkverdige. Vi må i vårt utadrettede arbeid også informere om gode løsninger som kan inspirere og motivere til innsats. I regi av NFU her i Oslo settes det for eksempel i gang kreative tiltak i Gamlebyen, spennende klatrekurs, datakurs, Kampen bondegård og mange andre tiltak der barn og unge med utfordringer kan ha det gøy. Med andre ord: Selv om hverdagen kan være tøff med manglende koordinatør, avlastning og BPA, er det mye å være glad for også! ■

Tillitsverv

DEN NYVALGTE LEDEREN

av NFU Oslo fylkeslag, Shahram Ariafar er også vararepresentant til NFUs landsstyre, og er vår representant i Sagene bydels Råd for funksjonshemmede.

Han representerer Arbeiderpartiet i Helse- og mestringskomiteen, driftsstyret for Sagene skole og i tilsynsutvalget for hjemmetjenester i samme bydel.

Vital
REISER

AVREISER 22. OG
29. SEPTEMBER

LANZAROTE 2018

DIREKTE FRA BERGEN!

REISEN BESTILLER
DU PÅ TELEFON
56 57 47 50

Nå kan du bestille årets fellesskapstur, som er spesielt tilrettelagt for mennesker med nedsatt funksjonsevne og deres reisefølge. I år arrangeres fellesskapsturene for 14 gang, og våre flinke, erfarne reiseledere gleder seg til å lede aktiviteter med sang og dans, musikkverksted, bassenglek, bingo og cowboyfest. Shopping, utflukter og strandliv blir det også tid til.

Vi bor på det flotte leilighetshotellet **Costa Sal ******, med kort vei til stranden og den flotte strandpromenaden. Hotellet tilbyr flere leilighetstyper og det finnes romslige leiligheter med 2 soverom hvis flere vil bo sammen.

22/9, 1 uke, pr. person fra kr. 11.495,-
(E-tillegg 2.065,-)
Inkl flyreise og opphold i All Inclusive, flymåltid, transfer og stort aktivitetsprogram.

UMYNDIGGJØRING

Tragisk å følge «Karl» utvikling

Foto: Thinkstock

Jeg har kjent «Karl» og hatt jevnlig kontakt med ham siden 1994. Det har vært tragisk å følge hans utvikling og sett hvor redusert han er blitt av de urimelige begrensningene han i alle år er blitt påført i sin livsutfoldelse av et strengt institusjonssystem. Jeg lurer på hva ledelsen og de ansatte tenker – som har fulgt «Karl» utvikling over tid. Hadde jeg vært hans omsorgsarbeider, ville jeg vært fortvilet.

TEKST: Bitten Munthe-Kaas

Pensjonert integreringsprest i Oslo, Morten Svendsen, møtte «Karl» da han ville konfirmeres sammen med ungdom han kjente. – Jeg ble kontaktet av konfirmasjonspresten lokalt som følte seg usikker på hvordan han skulle forholde seg den unge guttens ønske.

Svendsen mener at det dermed var det samme som skjedde da som så ofte siden: – Det blir stilt krav og forventninger til «Karl» om at han skal yte og fungere «voksent» i stedet for å møte ham der han er og lytte til hvilke behov og ønsker han gir uttrykk for.

Etter samtalen med konfirmasjonspresten dro jeg hjem til «Karl» og hans foreldre for å bli kjent med dem. Deretter laget jeg et opplegg basert på det han likte og kunne tilegne seg. Det ble et opplegg i samsvar med en vanlig kirkemodell med samtale og sanger han kunne gjenkjenne. Slik ble det en helhet i konfirmasjonsopplegget som bekreftet «Karl».

Saken om
"Karl" er en
gjenganger i SFA,
senest i utgave
3 og 5 i 2017 og
utgave 1 i 2018

PROBLEME TILTOK

Problemene hans tiltok for alvor etter at han ble sendt til Aleris bofellesskap «Slogum» i Akershus der foreldrene jevnlig kom på besøk. De ble kritisert for å blande seg for mye inn i opplegget rundt sønnens hverdag. Det resulterte etter hvert til at Kongsvinger kommune fratok dem pårønderollen og reduserte samværet mellom dem. Med «Karls» svært tragiske bakgrunn som foreldreløs gategutt i India var dette det absolutt verste han kunne bli utsatt for.

Etter at «Karl» kom til Norge, fant han gradvis trygghet i kristen tro. Da han kom til Slogum, tilbød jeg å lage et opplegg med en kveldsandakt for at han skulle føle seg roligere og mindre redd – spesielt om kvelden og natten. Ingen av de ansatte hadde et forhold til kristendommen – som selvfølgelig er helt greit. Jeg var deretter hos «Karl» hver tredje/fjerde uke i noen måneder, og vi gikk gjennom det lille rituallet sammen. Han ga tydelig uttrykk for glede over det. De ansatte derimot viste ingen interesse for å bidra. Da han noen år senere ble flyttet til «Elvetun», presenterte jeg det samme opplegget for de ansatte der. De ba aldri om veiledning om hvordan de kunne bidra til at han skulle få utøve sin tro.

«PAPEGØYESPRÅKET»

Morten Svendsen har over tid blitt gradvis mer bekymret over «Karls» tiltagende angstproblemer på «Elvetun». – Han ber meg alltid om å snakke lavt når jeg er på besøk – redd som han er for spørsmålene fra de ansatte etterpå om hva vi hadde gjort og snakket om. Det endte med at vi sluttet å være sammen der. Siden har vi kjørt en tur, snakket sammen i bilen eller vært sammen utendørs når været gjør det mulig.

Den tidligere integreringspresten har i tillegg registret at «Karl» i stadig større grad bruker det han kaller «papegøyespråk» med å gjenta det andre sier. – Jeg får ham til å forstå at han i stedet skal gi uttrykk for det han så altfor sjelden snakker om – som å gi uttrykk for hva han ønsker og føler. Jeg ser at det gjør ham trygg at jeg sier det.

MER PASSIV

Svendsen varsler alltid på forhånd når han har tenkt seg å dra på besøk til «Elvetun», men har ved flere anledninger opplevd at «Karl» ikke har stått opp når han

kommer ved 11-11.30-tiden. – Da har jeg fått beskjed om at de ansatte ikke har greid å få ham opp. Det har riktignok vært gjort forsøk på å få «Karl» mer aktiv – for eksempel med bilvask og arbeid i en ved-gruppe. Det fungerer en stund, før han gradvis ble like passiv igjen.

Morten Svendsen mener det er god grunn til å tro at passiviteten og den stadig mer merkbare sløvheten til «Karl» i tillegg har sammenheng med de mange forskjellige medisinene «Karl» må ta både for sine fem-seks diagnoser og alle bivirkningene som følger med. – Jeg ser sløvheten så tydelig når vi drar fra Elvetun. Han kvikner ikke til før vi er kommet et godt stykke unna institusjonen.

Jeg har selv jobbet på en tidligere HVPU-institusjon, og har også sett «Karls» diagnose-liste. Jeg vet at hvis man tar utgangspunkt i å behandle en av dem, vil det gitt et helt annet bilde av ham enn når det tas utgangspunkt i at alle diagnosene skal behandles samtidig. Behandlingen «Karl» får, ses ikke ut fra en helhetlig innfallsvinkel med vekt på det mennesket han er.

Jeg har som familievenn og støtteperson deltatt på flere møter der temaet har vært forholdet mellom «Karl» og foreldrene. Her har det ved flere anledninger stilt 10-12 fagfolk, mens foreldrene, deres advokat Helge Hjort og jeg selv har sittet nederst ved bordet. Ubalsansen er slående. Men det betyr lite i forhold til hvordan foreldrene opplever å sitte på slike møter alene.

MILLIONER AV KRONER

Svendsen er ikke i tvil om at oppbevaringen av «Karl» på Slogum og Elvetun i årevis må ha kostet Kongsvinger kommune flere titalls millioner kroner i tillegg til at han stadig blir dårligere. – Nå er det på toppen av det hele fattet vedtak om at hans snart nedbetalte leilighet som han er så glad i og stolt av, skal selges. Begrunnelsen er at han ikke har råd til å beholde den når han likevel aldri kommer til å kunne bo for seg selv. Det blir vist til at dette er vergens beslutning, men alle som kjenner denne saken vet at den tidligere stortingsrepresentanten har hyppig kontakt og får fortløpende veiledning av Fylkesmannen om hva som skal gjøres og ikke gjøres. Hvis ikke dette er et uttrykk for en snever og umenneskelig institusjonstankegang, vet ikke jeg, sier Morten Svendsen. ■

MORTEN SVENDSEN

er tidligere integreringsprest i Oslo, og i tillegg til foreldrene den som har hatt mest kontakt med «Karl» de siste 24 årene. (Foto: Privat)

«Karl» fikk nei til mor som verge

**«KARLS»
FORELDRE** Arne
Ugedal og Ragn-
hild Meldalen
Johnsen

TEKST OG FOTO: Bitten Munthe-Kaas

Skjebnen til «Karl» fra Kongsvinger virker om mulig enda mer fastlåst. Like før påske fikk han avslag på en personlig henvendelse til Fylkesmannen i Hedmark med bønn om at hans nåværende verge blir skiftet ut til fordel for hans mor.

Dette spørsmål er et av de mest omstridte i «Karl»-saken. Det har vært til behandling i Kongsvinger kommune, hos Fylkesmannen og Statens Sivilrettslige Forvaltning ved flere anledninger.

I Fylkesmannens begrunnelse for å avslå søknaden nok en gang blir det igjen henvist til «Karls» manglende samtykkekompetanse. I avslaget som er byråkratisk formulert og dermed vanskelig å forstå for 42-åringen, gir Fylkesmannen samtidig uttrykk for sin undring om hvorvidt «Karls» egen henvendelse var initiert av «andre aktører». Dette til tross for at han spesielt opplyste i sitt brev at han hadde fått hjelp av en venn til å skrive det.

AVSLAG FRA FYLKESMANNEN

I sitt svar opplyser Fylkesmannen i tillegg at en personlig verge skal godkjennes av personen som trenger det og bare kan byttes ut hvis Fylkesmannen ser at vedkommende ikke utfører oppdraget sitt godt nok. Det vises til at både Fylkesmannen og Statens Sivilrettslige Forvaltning tidligere har foretatt grundige undersø-

kelser om «Karls» nåværende verges egnethet og konkludert med at vedkommende skjønner sin oppgave til beste for «Karl». Det blir i tillegg opplyst at vedkommende er i fortløpende dialog med Fylkesmannen om dette oppdraget.

I avslaget hevdes det også at de ansatte der «Karl» bor gir uttrykk for at han selv gir uttrykk for at han er «svært tilfreds» med sin nåværende verge. – De har «aldri hørt at du vil ha din mor», skriver Fylkesmannen. Som ellers konstaterer at det siden forrige gang vergespørsmålet ble behandlet ikke har skjedd noen endringer med hensyn til «Karls» samtykkekompetanse – hverken når det gjelder vergemål, personlige forhold, økonomiske og helsemessige forhold, juridisk bindende avtaler eller valg av bosted. Fylkesmannen mener at det heller ikke har skjedd noen endringer i «Karls» mors manglende egnethet til å være hans verge.

BLIR PÅKLAGET

Avslaget fra Fylkesmannen om bytte av verge ble nylig påklaget til Sivilombudsmannen. ■

Kommunen nekter å bidra i «Karl»-saken

På møtet med Kongsvinger kommune i slutten av januar – som vi hadde etterlyst siden juli i fjor – var temaet blant annet kommunens avgjørelse om å frata «Karl» foreldre status som hans nærmeste pårørende.

Vi viste i denne sammenheng til to uttalelser fra Helsedirektoratet om at bakgrunnen for en slik avgjørelse må dokumenteres. Det ble enighet om at kommunen skulle vurdere dette spørsmålet på nytt.

Juridisk rådgiver hos Pasientombudet i Hedmark, Astrid Gran Nordheim, var i utgangspunktet optimistisk med tanke på et videre samarbeid med kommunen. Det neste møtet var avtalt da hun fikk en telefon fra kommunen med beskjed om at foreldrenes rolle som pårørende ikke var endret og at kommunen heller ikke ville dokumentere hvorfor. I begrunnelsen ble det vist til taushetsplikten.

- Vi trodde kommunen sa ja til et møte for å starte

en dialog, som vi nå igjen må konstatere er blitt ettertrykkelig lukket. Foreldrene er nok en gang satt på sidelinja. For uten den dokumentasjonen kan ikke vi motbevise noe heller. Det verste er likevel at brukerens rettsikkerhet svekkes, spesielt når det gjelder bruk av makt og tvang, presiserer Astrid Gran Nordheim.

- Hva gjør ombudet nå?

- Vi undersøker grunnlaget for kommunens henvisning til taushetsplikten. Vi har vært i kontakt med Fylkesmannen. De er så vidt vi vet i dialog med Helsedirektoratet for å få deres vurdering av de juridiske forholdene kommunen har lagt til grunn. Hvis dette ikke fører frem, vil vi vurdere å klage saken inn for Sivilombudsmannen, svarer Astrid Gran Nordheim.

NFU vil ha annen lokalisering av SRF og Vergemålsavdelingen

- I forbindelse med en sammenslåing av Oppland og Hedmark ber vi om at Vergemålsavdelingen og Statens Sivilrettsforvaltning (SRF) lokaliseres på hvert sitt sted.

Det skriver lederne av NFU Hedmark og Oppland fylkeslag, Torill Vagstad og Staale Stampeløkken, i et brev til de nåværende to fylkesmannsembetene. De minner samtidig om at denne sammenslåingen vil innebære at det bare blir én fylkesmann for det som etter sammenslåingen vil få navnet Innlandet.

- Dette innebærer også at fylkesmannsambetet blir lokalisert til Lillehammer. Noe er foreslått til Hamar. Det gjelder blant annet vergemålsavdelingen. NFU er imidlertid bekymret for en samling av vergemålsavdelingen i fylket og SRF vil true integriteten til begge institusjonene. Vi ber derfor om at en ved

sammenslåing av Oppland og Hedmark benytter anledningen til å lokalisere Vergemålsavdelingen og SRF på hvert sitt sted – henholdsvis Lillehammer og Hamar. Vi mener dette vil styrke uavhengigheten til begge forvaltningsnivåene, skriver Torill Vagstad og Staale Stampeløkken.

TAUSHET

Da SFA nylig gikk i teknisk produksjon hadde de to fylkeslederne ikke en gang fått svar på ovennevnte henvendelse. Dette til tross for at det like før påske ble bestemt at både Vergemålsavdelingen og SRF fortsatt skal ha sine kontorer i Hamar.

ASTRID GRAN NORDHEIM, juridisk rådgiver hos Pasientombudet i Hedmark og Oppland. (Foto: Odd Petter Jordheim)

STAAL STAMPELØKKEN (Foto: SFA)

TORILL VAGSTAD (Foto: Eirik Vagstad Brunstad)

La ditt hjerte banke videre for din hjertesak

For noen banker hjertet litt ekstra for nestekjærlighet, for dem i nød, for de sårbare, for naturen eller for de store spørsmålene. Tiina sitt hjerte banker også litt ekstra for en sak. Og siden denne saken er viktig og avgjørende for henne nå, ønsker hun at den skal være det også i fremtiden, etter at hun har gått bort. Tiina har derfor bestemt seg for å skrive testament og gi en gave til sin hjertesak der. Vil du vite mer om arv og testamentariske gaver?

detgodetestament.no

NORGES
INNSAMLINGSRÅD
MEDLEM AV EFA

Vågå stevner mennesker med utviklingshemning

AV: Jens Petter Gitlesen

- Institusjonstenkningen er på fremmarsj og Vågå kommune står i første linje og kjemper særomsorgens sak, sier NFUs tidligere nestleder, Bjug Ringstad, som i lang tid har kjempet mot tvangs-flytting av mennesker med utviklingshemning i Vågå kommune.

Vågå kommune krever at tre innbyggere med utviklingshemning flytter fra bofellesskapet hvor de har bodd siden januar 1992. Beboerne nekter å godta oppsigelsen og saken kommer opp for tingretten den 14. og 15. mai. NFUs tidligere nestleder, Bjug Ringstad, har gjennom flere år bistått de tre beboerne i deres kamp for å bli boende i sine leiligheter.

SPARE PENGER

Saken startet egentlig i 2013 da kommunestyret i Vågå vedtok et budsjett i balanse for 2014. En underdekning på 17 millioner skulle dekkes inn. Mange og upopulære tiltak ble vedtatt. Verst var det for leietakerne i Moavegen bofellesskap som skulle flyttes slik at kommunen kunne spare penger.

- Dengang var ikke politikerne i Vågå klar over at de kommunale bofellesskapene er kommunale utleieboliger og at oppsigelser må følge husleielovens bestemmelser, forteller Bjug Ringstad.

Det ble en omfattende møtevirksomhet med kommunepolitikere og NFU arrangerte åpent møte hvor også politikerne deltok. Enden på den visa ble at politikerne lot saken ligge.

- Saken dukket også denne gangen opp samtidig med budsjettbehandlingen, men nå var det et samlet kommunestyre som sto bak tvangsflyttingen. Saks-papirene viste kun til saksbehandlers vurderinger, verken til andre faglige vurderinger eller beboernes syn. Kommunestyret og den kommunale forvaltningen synes systematisk å blande sammen kommunale omsorgstjenester med det å bo i kommunale utleieboliger, sier Bjug Ringstad.

Kommunen nekter for at det er økonomiske årsaker som ligger bak oppsigelsen av beboernes nåværende leiekontrakt. Bjug Ringstad er imidlertid ikke i

tvil om at økonomiske betraktninger er sentrale. Det er neppe tilfeldig at saken kommer opp med budsjettbehandlingen.

BEOBERNE TRIVES

De tre beboerne er alle er i 60-årene. De trives, er trygge og kjente i sine leiligheter. En er svaksynt. Situasjonen til beboerne er ikke endret og det har ikke oppstått behov for å flytte dem. Blir de flyttet, vil det gå lang tid før de har tilpasset seg, hvis det i det hele tatt vil skje.

Bjug Ringstad betrakter saken en Vågå som et symptom på senere års utvikling. - Det begynner å bli lenge siden reformen. Folk har i stor grad glemt de nasjonale føringene på feltet. Bofellesskapene er mange steder blitt til en slags institusjoner og kommunene betrakter bofellesskapene som en del av en særomsorg. Nasjonale myndigheter har i liten grad tatt grep for å snu utviklingen. Vi bør lære fra reformperioden. Statlige myndigheter må igjen benytte juridiske og økonomiske virkemidler for å sikre at også mennesker med utviklingshemning skal kunne ha sitt eget hjem. Staten kan utarbeide rundskriv og staten kan gjennom Husbanken gi vilkår for tilskudd.

FN-KONVENSJONEN

- Norge har forpliktet seg til å etterleve FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne. Konvensjonen slår fast at også mennesker med utviklingshemning har rett til å velge hvor, hvordan og med hvem de vil bo. Hvis ikke noe gjøres, frykter jeg at NFU i nær fremtid vil få mange lignende saker som det vi opplever i Vågå kommune. Institusjonstenkningen er på vei tilbake, en tenkning som NFU må kjempe mot, sier Bjug Ringstad. ■

FAKSIMILE fra Gudbrandsdølen Dagningen.

BJUG RINGSTAD - NFUs tidligere nestleder. (Foto: Privat)

Vi er blitt mer konforme

Engasjementet blant vernepleierne som stod på barrikadene for mennesker med utviklingshemning i reformtiden, ser vi lite av nå. Det kan virke som om mange har glemt det sosiale ansvaret vi har overfor menneskene vi jobber for. Det er ikke antallet saker eller alvorligheten av dem det står på, engasjementet er rett og slett ikke der. Heller ikke i fagforeningene.

TEKST OG FOTO: Bitten Munthe-Kaas

Et foredrag på NFU Vestfold fylkeslags halvårslige samling på Eidene nylig, etterlyste Britt Evy Westergård – selv vernepleier og førsteamanuensis ved vernepleierutdanningen ved OsloMet Storbyuniversitetet, et større fokus på enkeltmenneskers kunnskap om seg selv, verdier og interesser. Det må legges større vekt på utviklingshemmedes evner til refleksjon og formidling av eget liv. De kjenner livet sitt best, personalet som «kommer og går», kjenner bare fragmentene av et levd liv og andres tolkninger. Forståelsen av eget og andres liv, må ligge til grunn for tjenestene, om de skal være effektive og kjennes riktige for mottakeren.

Westergård mente i tillegg at norsk politikk ikke tar nok ansvar for føringer de selv har lagt. Når målsettinger, basert på den sosiale modellen er førende for tjenestene, må også organiseringen av tjenestene gjøre det mulig å ivareta empowerment og brukerdeltakelse på høyt plan. Hun mener vi fortsatt organiserer tjenestene til personer med utviklingshemning etter den medisinske modellen, hvor ressurser utløses av diagnoser og problembeskrivelser, definert av personalet. Tjenestene legger i liten grad til grunn at enkeltmennesket er «eksperten» i eget liv.

SMÅ TEAM

- Da jeg ble utdannet på midten av 1980-tallet, ble det lagt vekt på at tjenestene skulle organiseres i små team og at vi skulle jobbe tverrfaglig. Vitsen med små team er at tjenesteyterne blir godt kjent med brukerne. Bacheloroppgaven min handlet om Hudiksvall-

modellen og beskrev et system som var tuftet på tverrfaglig samarbeid definert gjennom individuelle planer. Dette fungerte fordi hele kommunen var enige om prioriteringer og verdier.

Det må bli tatt hensyn til at de fleste – uavhengig av hvor godt de kommuniserer, vil ha problemer med å sette ord på egne behov. En del mennesker er vant til å vente og gjøre det de blir fortalt, av de som hjelper dem til daglig. Dette kan «overskygge» den enkeltes behov for samtaler, nærhet, støtte og hjelp. Dagens fokus på å kartlegge atferd og sykdom, fanger ikke nok opp kjernen i det å være et menneske og behovet hver enkelt har for å være i flyt med livet, vennskap, nærhet og minnerike opplevelser.

VENNSKAP OG LIVSHISTORIE

Westergård etterlyste på denne bakgrunn vernepleiere som ser betydningen av å legge til rette for utvikling av og opprettholdelse av gode vennskap. Hun stilte samtidig spørsmålstegn ved hvorfor dette ikke er ført opp som eget punkt i den enkeltes individuelle plan. – Der står det heller ikke noe om nettverksbygging. I stedet er det ADL-ferdigheter og problematferd det i hovedsak legges vekt på. Søkelyset rettes i liten grad på den enkeltes sosiale behov.

Vi har alle noen personlige trekk, ønsker og forventninger til livet. Men – hvis vi ikke er opptatt av livet til personene med utviklingshemning vi arbeider for, kan vi heller ikke si at vi kjenner dem, fastslo Westergård.

KJENNE MENNESKET

Hun mente derfor at noe det viktigste tjenesteytere til personer med utviklingshemning kan gjøre, er å bli kjent med den enkeltes livshistorie. – Her finner vi hendelser og valg som har formet personen til den han eller hun er i dag. De fleste voksne og eldre med utviklingshemning har en fortid med mange brutte relasjoner. Det gjelder både til egen familie, men ikke minst til tjenesteytere de har knyttet seg til og som har sluttet i jobben.

Kjenner vi den enkeltes historie, blir det enklere å forstå hans eller hennes uvanlige reaksjoner, fokusere på deres ressurser, interesser, verdier og sosiale relasjoner. God kjennskap til personens liv kan for eksempel avdekke triggere til redsel og uro og hvordan utfordrende atferd best kan forebygges. Det er samtidig viktig at vi er lydhøre for hva de nærmeste pårørende mener. De har erfaringen og vet som regel best om hvordan barnet deres best kan trøstes og roes ned.

– Min erfaring med å arbeide på denne måten, blant mennesker med utviklingshemning uten autistiske trekk, er at de raskt viser tillit, er åpne og kommunikative. Forutsetningen er at de blir møtt med tillit, åpenhet og tilstrekkelig tid.

– Vi har alle personlige uttrykk. Det er vanskelig å komme på bølgelengde hvis vi ikke er interessert i og dermed kan oppfatte hvem den enkelte er og hvordan han eller hun liker å ha det, presiserte Britt Evy Westergård. ■

Hvem var jeg før deg?

AV: Inger Brokka de Ruiten

FOTO: Elisabeth Grosvold, Agderposten

Hvem var jeg før illusjoner ble brutt?

*Hvem var jeg før jeg skjønnte at du
trenger at jeg overlever deg?*

Hvem var jeg før jeg visste at ikke alt går over?

*Hvem var jeg før jeg kjente på kroppen at din livskvalitet
bestemmes ut i fra budsjetter og andres velvilje?*

*Hvem var jeg før jeg innså at jeg må ha pauser
fra deg for å kunne være meg sammen med deg?*

*Hvem var jeg før jeg begynte å planlegge ditt
liv som voksen, ikke med kone og barn, men bak
kommunale vegger med betalt arbeidskraft?*

*Hvem var jeg før jeg forstod at kampene,
som må tas, ikke bare stjeler tid, men legger
seg som tunge murstein i kroppen?*

*Jeg ville ikke vært den jeg var før deg, for
din kjærighet til meg gjør at alt dette er verdt det.*

*Hver dag! Men kjærighet og hengivenhet
skal ikke være en hvilepute for de som bestemmer.*

*De skal si og mene: Bare du er deg, derfor er
du så verdifull, og handle deretter.*

(Gjengitt med forfatterens tillatelse)

Kommunale råd i utvikling

Kommunene får mer ansvar og mer makt. Gode kommunale råd for mennesker med nedsatt funksjonsevne blir stadig viktigere. Hvordan kan rådene bli bedre og sikre god medvirkning for innbyggere med funksjonsnedsettelse? Dette var viktige tema på årets SAFO-konferanse. Mange utfordringer fikk forslag til løsning.

AV: Vigdis Endal, daglig leder i SAFO

Takk til aktive konferanse-deltakere for fruktbare diskusjoner!

Les mer om årets konferanse på SAFOs hjemmesider.

RÅD SOM IKKE BLIR BRUKT

Ofte blir ikke rådene benyttet som forutsatt. Rådsrepresentanter erfarer ikke å motta saker, eller sakene kommer så sent at innflytelse ikke er reelt mulig. Politikerne, kommuneadministrasjonene og organisasjonene kan alle bidra til å utvikle rådene.

KOMMUNENE MÅ FÅ MER KUNNSKAP OM RÅDENE

Konferansedeltakerne påpekte at mange kommuner mangler kunnskap om rådene. Det er viktig at både politikere og administrasjon får lære om funksjonshemmede situasjon og rettigheter, hva rådene er og hva de skal jobbe med. De må vite hvem som sitter i rådet, hvem de representerer, hva de kan bidra med og inkludere rådene i saksbehandlingen.

RÅDSREPRESENTANTENE MÅ FÅ MER KUNNSKAP OM KOMMUNENE

Rådsrepresentantene må også få god opplæring i ansvarsområdet til en kommune, regler for saksbehandling, om rådets rolle og muligheter, hvem de representerer og hvordan ta initiativ til saker. Representantenes organisasjonstilknytning kan bidra til kunnskap om utfordringer innbyggerne med funksjonsnedsettelse har i kommunen, samt hvordan organisasjonene ser på ulike saker.

KS FOLKEVALGTOPP-PLÆRING

KS (Kommunesektorens organisasjon) har et eget folkevalgtprogram, der bydeler, fylkesting og kommunestyre får inntil fire dager med gratis folkevalgtoppplæring. Et kjerneprogram på to dager blir arrangert raskt etter valg. De andre dagene kan skreddersys etter behov. Folkevalgtoppplæringen må inneholde opplæring om rådene, slik at kommunene blir satt i stand til å benytte rådene. Ved å invitere rådsrepresentantene til folkevalgtoppplæringen får alle mer kunnskap. Felles læringsarena bidrar til å bli kjent med hverandre.

PROBLEM SOM KAN LØSES

SAFO kan bidra til å videreutvikle rådene, både sentralt, regionalt og kommunalt. Sentralt har vi allerede gitt innspill til KS om opplæring av rådene når nå folkevalgtoppplæringen skal revideres fram mot valget i 2019, og vil følge opp dette videre.

Hvis rådsrepresentantene blir utnevnt tidlig nok, kan de delta på folkevalgtoppplæringen. Vi kan be om at kommunens rutiner for rekruttering til rådene klargjøres i god tid før valget i 2019. Rådsmedlemmer og organisasjoner kan be om å få avklart hvilken annen opplæring kommunene kan tilby. Organisasjonene kan begynne tidlig med å finne kandidater, slik at disse får delta på kurs i organisasjonene.

Vil ha flere VTA-plasser til mennesker med utviklingshemning

Vararepresentant Siv Henriette Jacobsen (A) fra Østfold stilte nylig følgende skriftlige spørsmål til Arbeids- og sosialminister

Anniken Hauglie:

«Ifølge Arbeidsgiverforeningen for vekstbedriftene og andre er Varig Tilrettelagt Arbeid (VTA) et billigere tilbud for mennesker med utviklingshemning enn dag-senter. Vi vet også at arbeid gir en følelse av mestring, egenverd og likeverd. Hvordan kan Regjeringen legge føringer for at arbeid skal være hovedregelen også for denne gruppen?»

I sin begrunnelse minner Jacobsen om NOU 2016:17 «På lik linje». Den viste at grunnleggende rettigheter til mennesker med utviklingshemning ikke er ivaretatt i Norge. Det er alvorlig, og det er grunn til å spørre om vi ville ha akseptert dette for noen andre grupper i det norske samfunn. Utredningen foreslo åtte løfter for å realisere grunnleggende rettigheter for personer med utviklingshemning. Det er nå et og halvt år siden, men ingenting skjer. Det begynner nå å haste med tiltak og handling på området.

En grunnleggende rettighet er at mennesker med funksjonsnedsettelser skal ha rett til arbeid på lik linje med andre. Likevel er bare 25 prosent av utviklingshemmede i yrkesaktiv alder i jobb og utviklingshemmede har i liten grad tilgang på tilrettelagt arbeid. Når vi ser at Varig Tilrettelagt Arbeid (VTA) også er det billigste tilbudet denne gruppen kan motta, bør det satses på å øke andelen utviklingshemmede som er i jobb og det bør settes et måltall for andelen av utviklingshemmede som skal være i jobb, skriver Siv Henriette Jacobsen.

Svaret fra Anniken Hauglie var ikke tilgjengelig da SFA gikk i teknisk produksjon.

SIV HENRIETTE JACOBSEN er vararepresentant for Arbeiderpartiet.
(Foto: Stortinget.no)

LANDSBYENE MED Plass FOR ALLE

Camphill-landsbyene er integrerte levetilbud hvor mennesker med ulike behov for bistand lever side om side med omsorgspersoner i en levende og aktiv landsby.

Her er alle sysselsatt med fellesskapets mange oppgaver; håndverk, jordbruk, matlaging og hushold. Det legges vekt på nærhet til natur og mennesker, og opplæringen i dagliglivets mange gjøremål gir verdifull erfaring videre. Samtidig dekker arbeidet reelle behov i landsbyene.

Livet i fellesskap, arbeid, hverdag og fest danner grunnlag for et spennende og utfordrende miljø. I landsbyene pleies også et variert kulturliv med teater, sang, musikk, høytidsfeiring og utflukter.

Nye medarbeidere tilbys introduksjonskurs i landsbylivet og antroposofi, samt fireårig deltids Bachelorutdanning i helsepedagogikk og sosialterapi.

Camphill Norge består av landsbyene Hogganvik, Jøssåsen, Rotvoll, Solborg, Vidaråsen og Vallersund Gård. I Vallersund ligger også FRAMskolen som er et folkehøgskolelignende tilbud for deg mellom 18 og 25 år som lever med utviklingshemning.

Vi ønsker deg velkommen til landsbyene!

CAMPBILL LANDSBYSTIFTELSE
Malvikvegen 1333, 7550 Hommelvik
Telefon 73 97 84 60
Epost: sekretariat@camphill.no
www.camphill.no

Camphill
NORGE

En selsom erfaring med Fylkesmannen i Sogn og Fjordane

Historien endte godt. Vår erfaring er likevel verdt å dele. Den handler om da vår datter Borg-hild kjøpte leilighet i sentrum av Førde i 2010.

AV: Eirik Dahl og Gry Sætre, NFU Førde lokallag.

FOTO: Privat

Vi fikk være med i prosessen på et tidlig stadium, og fikk støtte fra Husbanken til å få en arkitekt til å gjøre viktige tilpasninger før byggestart. Vi fikk blant annet tegnet inn et ekstra toalett/bad, og utvida dørbredde (tilrettelagt for rullestol). Borghild har alvorlig utviklingshemning, og har mor som verge. Samarbeid med kommune og husbank gikk etter hvert veldig bra, hun fikk støtte, og full husbankfinansiering til sin nye leilighet. Høsten 2012 fikk hun en 5 års fastrenteavtale med gode vilkår. Vilårene var så gode at Borghild fram til 2017, i tillegg til å betale faste avdrag og renter, også hadde spart kr. 300 000. Som verge og foreldre var målet å nedbetale oppspart beløp, og sitte igjen med et lån på ca. kr. 1 000 000, gjerne med en ny fastrenteavtale. Dette ville gi Borghild en økonomisk trygghet, og vesentlig lavere månedlige boutgifter. Hun ville rett og slett få en bedre

økonomi, og vi foreldre kunne senke skuldrene, og vite at hennes husbanklån var under kontroll.

Etter den nye vergemålsloven er det Fylkesmannen som har «kontroll» på Borghild sin sparekonto. Fylkesmannen skal godkjenne og vurdere uttak fra denne kontoen. Som verge og foreldre, tenkte vi at uttak for å betale ned lån, for dermed å styrke Borghilds økonomi, ville være en transaksjon som ble «applaudert». Dette ville være en gunstig investering for Borghild, og ikke minst ville det være en nedbetaling i tråd med anbefalinger fra alle banker og økonomer: Nedbetaling av lån skal være den mest gunstige måten å spare på.

AVSLAG FRA FYLKESMANNEN

Overraskelsen var stor da vi fikk brev fra Fylkesmannen, med avslag om å bruke oppsparte midler til å betale ned gjeld. Fylkesmannen mente at

Borghild skulle ha en «buffer» på kr. 500 000, på sin konto, til bl.a. uforutsette utgifter, før hun nedbetalte gjeld.

Vi klaget, og mente at Borghild sin økonomi ville svekkes med høye månedlige nedbetalinger på et unødvendig høyt lån. Dessuten ville et stort pengebeløp bli stående til ingen nytte, på en sparekonto med lav rente i uoverskuelig framtid. Vi anså pengene nærmest som tapt. En «buffer» på kr. 500 000 ville i prinsippet bli stående å «råtne på rot» så lenge Borghild lever, kun til nytte for hennes arvinger.

Vi fikk avslag på klagen. Fylkesmannen anså ikke våre innvendinger som nye moment i saken. Vi fikk beskjed om at saken, slik den sto, var sendt til Statens Sivilrettsforvaltning.

FEIL LOVANVENDELSE

Noen måneder seinere fikk vi et overraskende brev fra nettopp Statens Sivilrettsforvaltning. De kunne fortelle at Fylkesmannen i Sogn og Fjordane hadde benytta feil lovanvendelse. De opphevd dermed vedtaket fra Fylkesmannen, og ga oss fullt medhold.

Beløpet på kr. 500 000 var tatt ut av sin sammenheng. Denne såkalte «bufferen» var ment som et minimumsbeløp som Borghild skulle ha igjen, dersom hun delte ut av sin formue, i form av arv eller gaver, til sine nærmeste. Nedbetaling

av gjeld ble ansett som en fornuftig bruk av oppsparte midler, og ble ikke ansett som uforsvarlig bruk av penger, som kom pårørende til gode. For dette ble også vurdert i avslaget fra Fylkesmannen: Var denne nedbetalingen på kr. 300 000 en skjult agenda fra oss pårørende, for å begunstige oss sjøl?

Historien endte godt. Borghilds lån er nå på ca. kr. 1 000 000, og vi har lært at det lønner seg å klage. Vi har også lært at en skal være forsiktig med å sette sparepenger på en konto som andre/ Fylkesmannen forvalter. Vårt tips til alle i samme situasjon er:

- Ikke sett sparepenger inn på en konto du ikke har kontroll over. Du kan risikere at for eksempel Fylkesmannen vil «fryse» dem ned, og ikke gjøre dem tilgjengelige. Dette svekker igjen økonomien til den som har pengene på en slik konto.
- Vit at Staten Sivilrettsforvaltning antakeligvis har mer orden i sysakene enn enkelte fylkesmenn, og at en klage sannsynligvis vil nå fram, dersom vedtaket synes urimelig.

Å kjøpe leilighet vil som regel være en god investering, i hvert fall dersom leiligheten er omsettelig. Pass på at oppsparte midler er tilgjengelige, slik at dere slipper å søke om hva disse skal benyttes til. Det kan fort by på overraskelser.

Lykke til med investering i hus eller leilighet!

ER BRUKERSTYRT PERSONLIG ASSISTANSE (BPA) INTERESSANT FOR DEG?

Ta kontakt med en av HAV's rådgivere i dag!

HAV BPA

Vi vil gi den enkelte tjenestemottaker en god og meningsfull hverdag. Alt vårt arbeid er basert på vår visjon om å skape en lettere hverdag med BPA. Vi legger stor vekt på at den enkelte tjenestemottaker selv bestemmer hvordan dagen skal være. Vi vet verdien av gode relasjoner til tjenestemottaker, ansatte og oppdragsgiver, som totalt sett gir deg ett bedre tilbud.

HAV AKTIV

Hav Aktiv er for deg som ønsker å være mer i aktivitet. Alt fra sit-ski, ski pigging, basket, sykling etc. Vi gir veiledning ift. til aktivitet og opplæring.

HAV FUNKSJONSASSISTANSE

Ordningen med funksjonsassistent er et nytt brukerstyrt virkemiddel for funksjonshemmede arbeidstakere. Nødvendig assistanse skal sørge for at du kan få eller beholde ordinært arbeid.

VISSTE DU AT

Kutt i budsjetter – pålegg om lovbrudd

Stadige medieoppslag om politikere som kutter i budsjetter for tjenester til mennesker med utviklingshemning gir grunnlag for alvorlig bekymring. Mon tro om de er klar over at de pålegger administrasjonen å forvalte lovbrudd? Blir du utsatt for dette, må du bruke klageretten.

AV: Advokat Petter Kramås
Advokatfirmaet Kramås AS
petter@kramaas.no

Politiske vedtak om budsjettkutt generelt for tjenester til utviklingshemmede, «reduksjon i bemanningen i boliger for utviklingshemmede», kutt i støttekontakt og kutt i avlastningstilbud. Eksemplene er mange, og etterfølges av diskusjoner om hvor urimelig eller urettferdig dette er. Men ofte vil slike vedtak også innebære politisk besluttede opplegg for rene lovbrudd.

DU MÅ BRUKE KLAGERETTEN!

Tjenester til utviklingshemmede (og alle andre med tilsvarende bistandsbehov) er lovregulert og gir deg som trenger bistand rettskrav på nødvendige tjenester på et forsvarlig nivå.

I den grad politikere tenker på juss overhodet i forbindelse med budsjettvedtak, argumenteres det gjerne med at kommunene står fritt til selv å bestemme hvor nivået på tjenester skal ligge. De snakker om kommunal selvbestemmelsesrett og «det frie skjøn», og opplever en frihet til selv å dimensjonere budsjettposter ut fra kommunale behov – og ikke ut fra de samlede behov tjenestemottakerne har. Men politiske vedtak om budsjettstørrelser kan ikke sette den enkelte tjenestemottakers lovbestemte rett til tjenester til side.

Hva som er «forsvarlig nivå» for tjenester for den enkelte tjenestemottaker, er ikke et spørsmål kommunen står fritt til selv å avgjøre. Dette er et lovanvendelsesspørsmål, og det kan overprøves fullt ut av Fylkesmannen i en klagesak.

Det er to juridiske størrelser som er av betydning her: Dersom du har behov for bistand, har du krav på

en individuell vurdering av dine behov, og du har krav på nødvendig bistand på et forsvarlig nivå.

Politiske vedtak om budsjetttrimmer eller konkrete kutt kan både stå i veien for reelle individuelle vurderinger og de kan båndlegge vurderinger om hva som er forsvarlig nivå for tjenester. Hvis politikerne krever lojalitet mot budsjetttrimmer, eller administrasjonen opplever at de må holde seg innenfor budsjetttrimmene, blir resultatet at både individuell-vurdering og forsvarlig-vurdering settes til side. I så fall er resultatet lovbrudd satt i system.

KRAV OM ENKELTVEDTAK, INDIVIDUELL VURDERING OG BEGRUNNELSE

Dersom det skal gjøres reduksjon i et tjenestetilbud, må dette skje gjennom nytt enkeltvedtak med tilhørende klagerett. I et slikt vedtak må kommunen konkret redegjøre for begrunnelsen for reduksjonen.

Dersom det ikke er gitt noen begrunnelse, er vedtaket ugyldig – og du kan vise til dette som begrunnelse for en klage. Dersom reduksjonen alene er begrunnet i vedtak om nedskjæringer eller kutt, og konsekvensene ikke er vurdert i forhold til dine individuelle behov, er vedtaket også ugyldig – og da kan du vise til dette som begrunnelse for en klage.

KUTT UTEN ENDRING I ENKELTVEDTAK

Noen kommuner opererer med enkeltvedtak som er så generelt utformet at de mener å kunne gjennomføre kutt uten å endre på enkeltvedtak. Når formuleringen i vedtak er at du er innvilget «bistand etter

Fremmer utviklingshemmedes interesser

AV: Jens Petter Gitlesen

Storingsrepresentant og Kristelig Folkepartis nestleder, Olaug Vervik Bollestad, er blant dem som i størst grad fremmer interessene til mennesker med utviklingshemning.

behov» til forskjellige gjøremål, kan kommunen finne på å si at de fortsatt dekker behovet selv om de kutter i tjenesten. Men det er et synspunkt som ikke holder juridisk.

Fordi – et enkeltvedtak skal alltid utformes så konkret at det ikke er tvil om hvilket tilbud som faktisk er innvilget, også når det gjelder omfang på tjenesten. Dersom det gjøres endring av betydning i omfanget, må dette skje gjennom endring i enkeltvedtaket. Det betyr for eksempel at kutt i bemanningen i et bofellesskap ikke kan skje uten nytt enkeltvedtak (med tilhørende klage rett) for alle som berøres av nedskjæringen.

Derfor må du benytte klageretten, selv om kommunen hevder at de kan gjennomføre endringer innenfor vedtaket som foreligger – for det kan de ikke. I så fall må du gjøre gjeldende at det i realiteten er fattet et enkeltvedtak som innebærer kutt i tjenestetilbudet, og klage over dette.

Dersom din kommune legger opp til en praksis med kutt i tjenester uten endring i vedtak med tilhørende klagerett, bør du også gjøre Fylkesmannen oppmerksom på dette. Fylkesmannen vil da kunne vurdere om det er grunn til å følge opp en slik praksis på mer generelt grunnlag overfor kommunen.

Nylig fremmet storingsrepresentant Olaug Vervik Bollestad (KrF), sammen med sin partikollega Geir Jørgen Bekkevold, et representantforslag om å be regjeringen komme med en stortingsmelding med bakgrunn i Rettighetsutvalgets innstilling, NOU 2016: 17 – «På lik linje».

Tidligere fremmet Olaug Vervik Bollestad, sammen med Nicholas Wilkinson (SV) forslaget om forbud mot barn på sykehjem, et forslag som ble enstemmig vedtatt. I forrige stortingsperiode, var det knapt noen andre representanter som var så aktive som Olaug Vervik Bollestad med å fremme saker med spesiell relevans for mennesker med utviklingshemning.

– Kristelig Folkeparti er for et inkluderende samfunn basert på likeverd. Vi er mot sorteringssamfunnet. Et slikt syn forplikter også i den politiske hverdagen. Disse forpliktelsene forsøker jeg å følge opp så godt som jeg kan, sier storingsrepresentant Olaug Vervik Bollestad.

– Det er så mange grupper i samfunnet som krever både det ene og andre. Mennesker med utviklingshemning er ikke blant dem som roper høyest. Samtidig vet vi at det er et stort behov for tiltak. Rettighetsutvalget viser at mennesker med utviklingshemning diskrimineres på viktige livsområder. Rettighetsutvalget ble nedsatt i 2014 som følge av et enstemmig storting som mente at levekårene til mennesker med utviklingshemning ikke alltid var akseptable. Nå har det gått fire år og det er på tide at Stortinget får tilbakemelding på sin bestilling fra regjeringen.

NFU verdsetter engasjementet fra Olaug Vervik Bollestad og ser med spenning frem til komitebehandlingen av representantforslaget.

OLAUG VERVIK BOLLESTAD er storingsrepresentant og nestleder for KrF (Foto: Stortinget.no)

Vedtak om spesialundervisning

Medlemmer med barn i skolepliktig alder, bør følge med i prosessen rundt vedtak om spesialundervisning og sikre seg at forhold de ikke er fornøyd med, rettes opp i vedtaket.

**INTERVJU MED
INGVILD ØSTERBY:**
Jens Petter Gitlesen

INGVILD ØSTERBY,
juridisk rådgiver i
NFU, bistår hver vår
i en rekke saker om
spesialundervisning.

Hva er spesialundervisning og hvem har rett på det?

- Hvis eleven ikke har tilfredsstillende utbytte av det ordinære opplæringstilbudet, har eleven rett til spesialundervisning. Det betyr at innholdet og organiseringen er nøye tilpasset barnets behov, slik at barnet kan lære mest mulig ut ifra sine forutsetninger. Alle elever har rett til tilpasset opplæring. Slike tilpasninger må imidlertid holde seg innenfor læreplanen. Hvis man har store tilpassningsbehov, som krever avvik fra læreplanen, f.eks. fordi man trenger tilpassede opplæringsmål, kan man få vedtak om spesialundervisning, sier Ingvild Østerby.

Når skal det fattes vedtak om spesialundervisning?

- Vedtak kan fattes når som helst i løpet av året, og når som helst i løpet av skoleåret. Det er imidlertid vanligst at vedtak fattes på våren eller forsommeren og gjelder for det kommende skoleåret. Ofte er det nemlig klart at eleven skal ha spesialundervisning.

Hva er sakkyndig vurdering?

- Før det fattes vedtak skal PPT lage en sakkyndig vurdering av elevens behov, og hvordan eleven kan få et tilfredsstillende opplæringstilbud.

- PPTs sakkyndige vurdering skal inneholde en utredningsdel, som vurderer elevens vansker, og hvorfor eleven ikke får et tilfredsstillende opplæringstilbud. Den skal også ha en tilrådningsdel, der det gis anbefalinger om hvordan eleven kan få et tilfredsstillende opplæringstilbud. Tilrådningsdelen må inneholde:

- Realistiske opplæringsmål for eleven.
- Elevens muligheter i en ordinær opplæring.
- Hvilken opplæring som gir et forsvarlig opplæringstilbud, herunder omfang (hvilke fag, evt. ASK eller logoped, antall timer, kompetanse hos skolens ansatte), og behov for ene- eller gruppeundervisning.

Ved vurderingen av hva som er et forsvarlig opplæringstilbud må spesialundervisningen og den ordinære opplæringen ses i sammenheng. Det er det totale tilbudet som avgjør om opplæringstilbudet er forsvarlig.

- En sakkyndig vurdering gjelder så lenge den er relevant for eleven. Hvis det ikke oppstår større endringer med elev eller opplæringssituasjon, vil ofte tidligere sakkyndig vurdering være tilstrekkelig som grunnlag for vedtak. Ved overganger (barnetrinn til ungdomstrinn, ungdomstrinn til videregående skole) og alle andre vesentlige endringer, er det viktig å ha en sakkyndig vurdering som tar hensyn til endringene i skolesituasjonen.

Hva betyr sakkyndig vurdering i forhold til vedtak om spesialundervisning?

- Skolens vedtak skal bygge på PPTs sakkyndige vurdering, som er rådgivende for skolen. Men vedtaket skal som hovedregel være i samsvar med vurderingen. Den sakkyndige vurderingen vil normalt fungere som begrunnelse for vedtaket. Hvis vedtaket avviker fra den sakkyndige vurderingen, må det begrunnes særskilt.

- Tilbudet om spesialundervisning skal også utformes i samarbeid med eleven og foreldrene. Det skal legges stor vekt på deres mening ved utformingen av tilbudet. Eleven og foreldrene skal altså involveres gjennom hele prosessen frem mot vedtaket om spesialundervisning.

Det er viktig at vedtaket er klart og tydelig. Det må klart fremkomme hvilket opplæringstilbud eleven skal ha. Enkeltvedtaket skal blant annet si noe om:

Innhold (hva slags opplæringstilbud, avvik fra læreplanverket; herunder kompetansemål og timer, hvilke fag avviket skal gjelde for, fritak fra vurdering mv.), omfang (antall årstimer mv) organisering (i klassen/gruppe, liten gruppe, eneundervisning, alternativ opplæringsarena) kompetanse (lærer, spesialpedagog, logoped, assistent mv.) Hvis man ikke er fornøyd med vedtaket kan man klage på det. Klagefristen er 3 uker fra man fikk vedtaket.

Hva skal en klage inneholde?

- En klage på et enkeltvedtak medfører at en enten mener at skolens vedtak bygger på feil eller mangelfull bruk av regelverket for spesialundervisning. En kan også klage på at vedtaket ikke har med seg alle relevante fakta. Feil eller mangelfull saksbehandling, er også et grunnlag for å klage. Men saksbehandlingsfeil er ikke grunn nok i seg selv til å endre vedtaket, og i en klage med bakgrunn i dette, er det viktig å påpeke at korrekt saksbehandling ville gitt grunnlag for et annet vedtak.

- Det bør også nevnes at Utdanningsdirektoratet har utarbeidet en god veileder om spesialundervisning som finnes på Utdanningsdirektoratets nettsider (www.udir.no, søk på «Veilederen Spesialundervisning»).

Er det vits i å klage på enkeltvedtak om spesialundervisning, fører klagen ofte frem?

- Har en gode grunner til å klage, så er vår erfaring at Fylkesmannen ofte opphever vedtaket og ber kommunen om å fatte et nytt vedtak hvor de tar hensyn til momentene som er fremkommet i klagen, sier Ingvild Østerby.

SMERTER

- Myndigheter, råd og utvalg må ta lindrende omsorg og behandling på alvor når de hevder at personer med utviklingshemning skal ha like gode tjenester som resten av befolkningen.

Det skrev Reidun Sandvik, Reidun Hov, Stine Skorpen og Rikke Torgersen i en kronikk i tidsskriftet «Forskning» nylig. Forfatterne mener det er en myte at personer med utviklingshemning kjenner mindre smerte enn den øvrige befolkningen. - Nyere forskning viser snarere at flere i denne gruppen er mer sensitive for smerte enn andre. Mange med utviklingshemning er født med sykdommer eller skader og lever med flere sykdommer samtidig, noe som ofte forårsaker store smerter. Samtidig er de mer utsatt for sykdommer og skader enn resten av befolkningen. Smertelindring nevnes likevel ikke med ett ord i den offentlige utredningen «På lik linje» som skal sikre personer med utviklingshemning like helsetjenester, påpeker de fire forfatterne.

Foto: Stocksy

ARV

NFU Oslo fylkeslag mottok en arv for en del år siden. Arven var på over en halv million kroner, og ble satt på høyrentekonto. Styret har vedtatt statutter for arven. Der står det at renteavkastningen skal brukes på aktiviteter som kommer mennesker med utviklingshemning direkte til gode, og at aktuelle søkere kan være lokallag eller enkeltmedlemmer av NFU i Oslo.

Styret i NFU Oslo fylkeslag har satt av 25 000 kroner fra renteinntektene til bruk i årets budsjett. Det står mer for interesserte om hva søknaden nå inneholder osv. på fylkeslagets nettside www.nfunorge-org/oslo

Søknadsfristen er 15. juni.

NFU OPPLAND FYLKESLAG arrangerte nylig kurs- og årsmøtehelg på Fagernes. Temaet denne gangen var venner og kjærester.

Foto: iStock

- DET ER HELT NATURLIG å ha Downs syndrom, sa statsminister Erna Solberg i en kommentar på verdensdagen for Downs syndrom nylig.

Det blir født mellom 70 og 80 barn med syndromet i Norge nå. (Kilde: Klar Tale)

FRAMBU SENTER for sjeldne funksjonshemninger arrangerte et kurs før jul for barn og unge med utviklingshemning uten kjent årsak og deres familier og tjenesteytere.

Senteret la nylig ut en kort oppsummering fra kurset. Det handler blant annet om forelesningene til foreldrene om hverdagsmedisin, ernæring, familieliv, rettigheter, fysisk ivaretagelse, læring, atferd og kommunikasjon i tillegg til ytelser, tjenester og individuell plan.

Rapporten er lagt ut på www.frambu.no

Fagkoordinator Marianne Bryn kan gi mer informasjon. Hun har e-post mbr@frambu.no og kan også nås på telefon 64 85 60 00

Pårørende-senteret

I samarbeid med NFU Oslo fylkeslag arrangerte Pårørendesenteret i Oslo (PIO) nylig et introduksjonskurs for pårørende, uavhengig av diagnosen til den de er pårørende til. Formålet var å gi grunnleggende informasjon, kunnskap og innsikt som kan være til hjelp i pårørenderollen.

Mer informasjon om kurset kan fås ved henvendelse til ole@piosenteret.no Han treffes også på telefon 21 52 53 53.

Foto: Stocksy

«SJOKKERENDE»

– NTNUs rapport «Overgang skole arbeidsliv for elever med utviklingshemning» viser at mange skoler ikke gir undervisning som kvalifiserer for arbeidslivet til elever med utviklingshemning. Bakgrunnen er den store mangelen på tilrettelagte jobber i den andre enden. Når skolene ser at det sannsynlige tilbudet elevene får etter endt skolegang er et omsorgstilbud i form av dagsenter, legger de opp undervisningen deretter.

– Selv om ventetiden nå er over for de som får seg jobb, er mangelen på tilrettelagte svært stor. 65 prosent av personer med lettere utviklingshemning har verken jobb, eller tilbud om dagsenter. Det er sjokkerende, sier direktør Dag Sandvik i Arbeidsgiverforeningen for Vekst og attføringsbedrifter i en kommentar på ASVLs nettside.

NY NEMND

Ved årsskiftet fikk Norge en ny diskrimineringsnemnd som overtok oppgavene med å håndheve lowerket fra Likestillings- og diskrimineringsombudet. I likhet med Barneombudet, er LDO dermed blitt et rent pådriverorgan.

Den nye diskrimineringsnemnda har hovedsete i Bergen, og fått myndighet til å fastsette økonomisk oppreisning og erstatning. Regjeringen håper dermed at den skal bli mer effektiv i arbeidet mot diskriminering enn den tidligere ordningen.

Likestillings- og diskrimineringsombudet, Hanne Bjurstrøm, har kritisert omleggingen ettersom endringen innebærer at ressurser flyttes over fra ombudet til nemnd, og at ombudsfunksjonen blir svekket.

HANNE BJURSTRØM

har kritisert den nye ordningen.
Foto: Kimm Saatvedt

ARBEIDSGIVERE

«Arbeidsgiveres syn på ansettelse av personer med utviklingshemning» er temaet for en artikkel på www.samordningsradet.no Her fokuseres det på temaet personer med utviklingshemning og arbeid.

Problemstillingen «Hvilke betingelser hevder arbeidsgivere er av betydning ved ansettelse av personer med utviklingshemning?» blir også belyst. Artikkelen er skrevet av Marita Fjeldskår, vernepleier i Grimstad kommune, Monica Z. Gundersen, vernepleier i Kristiansand kommune, Siri Vik, vernepleier i Grimstad kommune og Carl Chr. Bachke, dosent ved Institutt for psykososialt arbeid, Universitetet i Agder.

”

– Stortingsflertallet vedtok nylig at terrormistenkte ikke kan fratras statsborgerskapet uten dom. La oss få samme vedtak for utviklingshemmedes rett til medbestemmelse i eget liv.

Torun Stensland på NFUs facebook-side

Mot voksenlivet

I en ny rapport fra NTNU Samfunnsforskning beskrives flere faktorer som kan være viktige i overgangen til voksenlivet for personer med utviklingshemning. I NAKUs Kunnskapsbank ligger både rapporten og en video. Her forklarer professor ved NTNU Samfunnsforskning, Christian Wendelborg, hva de ulike faktorene er. Se mer på www.naku.no

Foreldreportalen

Den åpne Foreldreportalen på statped.no/foreldre er etablert og skal videreføres som informasjonskilde spesielt rettet mot foreldre og foresatte til barn med særskilte opplæringsbehov. Her er det samlet informasjon og fagstoff om ulike vanskeområder og pedagogisk tilrettelegging. Målet er at foreldreportalen også skal kunne være interaktiv, slik at det vil være mulig å stille spørsmål og få svar fra Statpeds fagmiljøer.

(Kilde: Statpeds årsmagasin 2017)

Morodals- festivalen

DEN ÅRLIGE MORODALSFESTIVALEN i Nord-Odal – en drøy times kjøring fra Oslo – feirer i år sitt 10 års-jubileum 18. juni. Arrangørene inviterer som vanlig til et variert, utendørs musikalsk program. I år er det DDE, Ingemars Orkester, Country Dragger, United By Music Norge og Maddler Morten som skal i ilden. Søkelyset rettes alltid mot inkludering på Morodalsfestivalen – og tradisjonen tro åpner også årets vakreste eventyr med en samtale kvelden før om nettopp dette på festivalområdet hotell. Her skal sceneinstruktør og skuespiller Bjørn Birch, forfatter og skuespillerne Marte Wexelsen Goksøyr og skuespiller Jonas Strand Gravli formidle sine tanker og meninger om det. I forkant av denne samtalen er det åpning av en fotoutstilling i hotellets foaje. Bildene er tatt av Hamar-fotografen Lise Martine Halle som har fulgt Gabriella-senterets prosjekt «YES Kilimanjaro» som retter søkelyset på rettigheter for mennesker med utviklingshemning i Tanzania.

Og – som om ikke det var nok å glede seg over – på festivalen her er det som vanlig også lagt til rette for at publikum kan ta gratis turer med varpebåter på Storsjøen og turer med veteranbiler langs landevegen. Vi krysser fingrene for at værgudene er på arrangørenes side!

Foto: Torill Vagstad

Uføretrygd

I løpet av 2017 ble i snitt mer enn tre personer uføretrygdet i timen. NAV ser at andelen øker og forventer totalt 11 000 flere innen to år. Blant dem er det en stor økning blant mennesker med utviklingshemning og folk som lider av alvorlige psykiske lidelser. (Kilde: Dagbladet)

MULTIFUNKSJONSHEMMEDE

Statped arrangerte konferansen «Muligheter – når ingenting går av seg selv» i fjor. Her ble søkelyset rettet mot utvikling og læring for de som har de største og mest sammensatte funksjonsnedsettelsene. Nå foreligger konferanserapporten som kan kjøpes ved henvendelse til telefon 02196 som er felles for hele Statped.

BERGEN

Oddny Miljeteig (SV) har etter en lengre sykdomsperiode nylig gjort comeback som gruppeleder for SV og leder for Helse- og sosialkomiteen i Bergen. I et intervju med Bergensavisen gir hun uttrykk for at det å stanse utarmingene av tjenestene til mennesker med utviklingshemning blir en av de aller viktigste sakene for SV i årene som kommer.

ETTERLYSNING!

Jannicke Andresen representerer NFU i NRKs brukerråd. Hun trenger hjelp av medlemmer som ser på NRK Super enten alene eller sammen med små barn til å beskrive hvordan programmene, appene og innholdet fungerer for dem og hvordan tilgjengeligheten er. Er det noe som enten ikke fungerer eller er vanskelig å få til, kan det legges frem for Brukerrådet slik at NRK kan sikre at det blir tilgjengelig for alle. Dette gjelder for TV (NRK Super), Radio (NRK Super), Nettsiden (www.nrksuper.no) og appene (NRK super og Fantorangen). De som har erfaringer og synspunkter, kan ta kontakt via andresen.jannicke@gmail.com

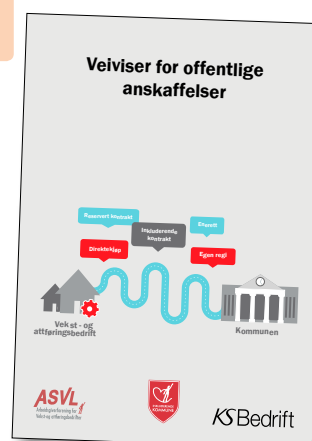
Veiviser

ASVL og KS ønsker å gjøre det lettere for kommunene å bidra til flere jobber for personer som trenger hjelp til å finne sin plass i arbeidslivet. Prosjektet «Inkluderende Kommune» dreier seg om å gjøre arbeid mulig for flere – blant annet gjennom en aktiv anskaffelsespolitikk fra kommunenes side.

Kommunene har mange behov som må løses. Og regelverket gjør det mulig å målrette anskaffelsene slik at personer som trenger hjelp for å finne sin plass i arbeidslivet, får flere muligheter enn før.

– Vi innså tidlig i prosjektet at anskaffelsesregelverket var komplisert å forstå. Derfor ble det viktig å lage en komprimert og lettfattelig veiviser som retter oppmerksomheten mot de mulighetene som finnes, sier prosjektleder Rune Kvarme.

Veiviseren for offentlige anskaffelser er et samarbeid mellom ASVL og KS Bedrift. Den har stor nytte- og bruksverdi for kommuner som skal gjennomføre anskaffelser. Veiviseren kan lastes ned her: [Veiviser for offentlige anskaffelser – webversjon](#) eller [Veiviser for offentlige anskaffelser – trykkeklaar versjon](#).

SAFO TRØNDELAG HAR LAGET TEMASIDER

knyttet til bolig rettet mot representanter i kommunale råd for mennesker med funksjonsnedsettelse. Her gis det prisverdig lettleste og informative tips og innspill på hvordan de helt konkret kan arbeide for at personer med funksjonsnedsettelse skal få tilgang til gode bomiljøer tilpasset den enkeltes behov.

Vi anbefaler representanter i kommunale råd og andre interesserte i boligspørsmål å ta en nærmere kikk på disse oversiktlig og lettleste temasidene. SAFO-koordinator Kristian Lian vet hvordan. Hans e-postadresse er nhf.troendelag@nhf.no

”

Jeg pleier å si at min største bragd mens jeg jobbet for regjeringsadvokaten, var å tape mot en pasient som ville ut av en institusjon.

Tidligere høyesterettsdommer Ketil Lund

Nytt direktorat

Selv om vi i skrivende stund allerede skriver slutten av mars er det verdt å nevne at det ved årsskiftet ble opprettet et nytt direktorat. Da fusjonerte Utdanningsdirektoratet og Senter for IKT i utdanningen og ble Utdanningsdirektoratet - direktoratet for barnehage, grunnopplæring og IKT. Det står mer på www.udir.no/om-udir/nytt-direktorat-fra-1-januar2018/

God ASK

På nettsiden statped.no/godask ligger læringsressursen God ASK. Den handler om hvordan vi som voksne kan kommunisere bedre med barn som trenger Alternativ Kommunikasjon. Ressursen er gratis og består av filmer instruksjoner, forklaringer, spørsmål og arbeidsoppgaver.

I samarbeid med ildsjeler som til daglig jobber med personer med utviklingshemning arrangerer FRI OA - Foreningen for kjønns- og seksualitets-

mangfold i Oslo og Akershus tilbudet: Pust ut. Tilbudet er sosiale og inkluderende treff hvor lesbiske, homofile, bifile, panfile eller transpersoner med utviklingshemning kan møtes og snakke fritt om kjønn og seksualitet. Nå er foreningen på FB:

www.facebook.com/Pust-UT-Skeive-personer-med-utviklingshemning-treffes-trygt-og-sosialt

FYLKESMANNEN I ROGALAND HAR UTARBEIDET NYE VEDTAKSMALER

som kommunene kan benytte når det skal fattes vedtak med hjemmel i helse- og omsorgstjenestens kapittel 9. - Vi håper de nye malene har en bedre og tydeligere form slik at kommunenes kapittel 9-vedtak kan bli enklere å skrive og forstå, skriver Fylkesmannen på sin nettside www.fylkesmannen.no/rogaland

JUBILEUMSKONFERANSER

Leser søker bok feirer sitt 15 års-jubileum i år og har markert det med jubileumskonferanser i Drammen og Tromsø allerede. Det skal være to tilsvarende arrangementer til høsten. Den ene i Bergen 4. september, mens datoen for den siste i Trondheim noe senere ikke er fastsatt ennå.

Og - for de som ikke vet det: Leser søker bok arbeider for at alle skal ha tilgang på gode bøker. Her gis det støtte til mellom 12 og 15 utgivelser i året som er tilpasset mennesker med ulik leseevne. Og behovet er stort med tanke på studier som viser at én av tre voksne sliter med å få med seg innholdet i vanlig tekst.

Foreningen har i tillegg kontakt med 346 bibliotek fordelt på alle landets fylker. Disse kalles Bok til alle-bibliotek. Her er det egne hyller med lettleste og tilrettelagte bøker som er godt merket. Bibliotekarene vet mye om bøkene og hvilke utfordringer mange lesere har.

Det står mer informasjon om 15 års-jubilanten på www.lesersokerbok.no. De som vil vite mer kan også sende en mail til post@lesersokerbok.no Foreningens telefon er 22 54 75 00.

INKLUDERING

Fylkesmannsembetene i Trøndelag og Agder er valgt ut til å delta i Utdanningsdirektoratets prosjekt «Inkludering på alvor». Det skal gå over to barnehage- og skoleår. I Trøndelag deltar kommunene Trondheim, Rissa/Leksvik og Meldal, i Agder Vest-Agder fylkeskommune, Kristiansand og Marnadal. Så langt i prosjektet har kommunene utviklet planer og er i ferd med å konkretisere områder og problemstillinger for modellutprøvingen ifølge Statpeds årsmagasin for 2017. Statpeds rolle er å bidra med relevant kompetanse til kommunene og fylkeskommunene som deltar i modellutprøvingen.

Foto: Jenn Evelyn-Ann / unsplash.com

Sjelden?

Frambu senter for sjeldne funksjonshemninger har lagt ut en podkast på www.frambu.no om barn med en sjelden diagnose som skal begynne på skolen. Her forteller psykologspesialistene Kristina Moberg og Torun Vatne på Frambu om hvordan foreldre kan forberede barnet til skolestart - registrert med utviklingshemning hos NAV.

FILMEN "OM PSYKISK UTVIKLINGSHEMNING" gir et innblikk i hva utviklingshemning er og hvordan personer med denne funksjonsnedsettelsen opplever sin hverdag. Den er tidligere blitt oversatt til både dansk og norsk tegnspråk for at så mange som mulig skal ha glede og nytte av den. Nå er filmen også tilgjengelig med engelsk tekst. Dermed er det nå mulig for tjenesteytere som behersker engelsk bedre enn norsk, å se den.

Filmen er 56 minutter lang, også tilgjengelig i fire kortere deler og kan ses på www.naku.no

PORSGRUNN DAGBLAD har sett nærmere på årsrapporten som pasient- og brukerombudet i Telemark nylig la fram for 2017. Den handler ikke spesifikt om Porsgrunn, men avisen minner om at helse- og omsorgstjenestene i kommunen ikke er helt på stell.

- Dette har vi omtalt mange ganger etter hvert som budsjettene blir kuttet. Vi vet at de fleste får gode tjenester, Det gjelder likevel ikke alle. Men vi er i likhet med ombudet opptatt av å omtale svakheter i et system som til enhver tid kan bli bedre, skriver avisen.

LEDSAGERBEVIS

Formannskapet i Kristiansand kommune har vedtatt å senke aldersgrensen på ledsagerbevis fra 8 til 5 år.

Vindafjord

Helse- og omsorgstjenestene for innbyggere med utviklingshemning i Vindafjord kommune er for dårlig. Det kommer fram i en ny tilsynsrapport fra Fylkesmannen i Rogaland.

I rapporten kommer det blant annet fram at deler av tjenesten har så liten bemanning nattetid at det er fare for svikt. Høyt sykefravær og bruk av ufaglært arbeidskraft fører til lite kontinuitet og ekstra arbeid som går ut over systematisk miljøarbeid, heter det i rapporten. Kommunen har fått frist til oktober med å få god nok kvalitet på disse helse- og omsorgstjenestene.

BUTIKK

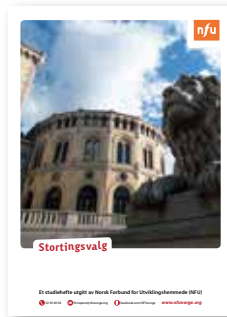
Alle kurshefter 50,- kr per hefte.

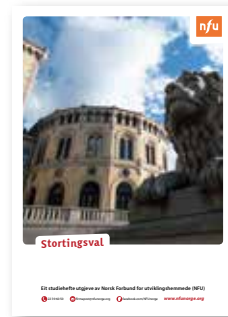
Om tro og livssyn

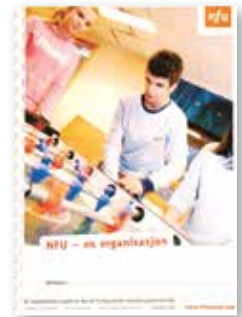
Fra foreldrehjem til eget hjem

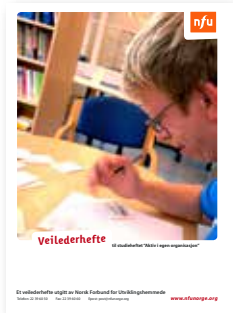
Stortingsvalg (bokmål)

Stortingsvalg (nynorsk)

NFU - en organisasjon

Veilederhefte til studieheftet «Aktiv i egen organisasjon»

Aktiv i egen organisasjon

NFUs prinsipp-program

Vi og samfunnet (nynorsk)

Tillitsvalgt i organisasjonen NFU

Pengene mine kr. 50,-

Ledsagerhefte

Veileder til kurslærer

Seksualitet og samliv

Kroppen min og følelsene mine

Kursbevis kr 10,- Kursmappe kr 25,-

LAST NED!

Boken «Fokus på overganger mellom ulike skoleslag» er utsolgt, men ligger klar for nedlasting på vår hjemmeside nfunorge.org/no/nettbutikk/boker/

Bøker om veien til egen bolig

kr 100,- kr 150,-

Refleksbånd kr 25,-

Pins kr 25,-

Klistremerker
6 merker per ark kr 6,-Pris per stk. kr 15,-
8 stk. kr 100,-Svettebånd til håndledd
kr 25,-Multilue - jubileumsutgave
kr. 25,-

Handlenett kr 50,-

VELG MILJØVENNLIG,
DROPP PLASTPOSEN!

Tallerken (porselen) kr 150,-

Kopp (porselen) kr 200,-

Ja takk, jeg bestiller (skriv antall):

- Kurshefte: Om tro og livssyn
- Kurshefte: Fra foreldrehjem til eget hjem
- Kurshefte: Stortingsvalg (bokmål)
- Kurshefte: Stortingsval (nynorsk)
- Kurshefte: NFU - en organisasjon
- Kurshefte: Aktiv i egen organisasjon
- Kurshefte: Veilederhefte til studieheftet
- Kurshefte: NFUs prinsipp-program
- Kurshefte: Vi og samfunnet (nynorsk)
- Kurshefte: Tillitsvalgt i organisasjonen NFU
- Kurshefte: Pengene mine
- Kurshefte: Ledsagerhefte
- Kurshefte: Veileder til kurslærer
- Kurshefte: Seksualitet og samliv
- Kurshefte: Kroppen min og følelsene mine
- Kursmappe
- Kursbevis
- Bok: Sjef i eget hus
- Bok: Veien fram til egen bolig
- Refleksbånd
- Pins
- Klistremerker
- Svettebånd til håndledd
- Multilue
- Penn
- Handlenett
- Kopp (porselen)
- Tallerken (porselen)

Navn: _____

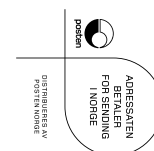
Adresse: _____

Poststed: _____

E-Post: _____

Porto kommer i tillegg. Du kan også bestille via **telefon 22 39 60 50**, e-postadresse **post@nfunorge.org** eller bruk nettbutikken til NFU på **www.nfunorge.org**. Vi sender e-faktura.

Norsk Forbund for
Utvikingshemmede
Svarsending 1225
0028 Oslo

FRAMskolen

på Vallersund Gård

utlevede.no • Foto: Karin Størseth

vallersund.camphill.no/framskolen

Et lærested for unge voksne med utviklingshemming

Et folkehøgskolelignende tilbud for deg mellom 18 og 25 år som lever med utviklingshemming. Skolen vil bidra til å gi deg en god overgang fra livet i familie og skole, til et liv som voksen.

AKTIV

HJELPEMIDLER A/S

www.aktiv-hjelpemidler.no

MULTIKJELKE brukes sommer og vinter, som piggekjelke, pulk, sparkstøtting, joggevogn og Fjellgeit

NY LØPEVOGN UNDER UTVIKLING
en del av konseptet "Multivogn"
med trommelbremses i 28" hjul
Kommer med hjelpemotor

Som sykkeltralle, nå også med innbygning og vindskjerm

www.aktivhjelpemidler.com

Tlf: Geirr 98239850. e mail: geirr@aktiv-hjelpemidler.no

Jobbfrukt lanserer ny Jobbfruktkurv – kurven med mening.

Når du velger å kjøpe Jobbfrukt bidrar du til at ca. 600 mennesker som har behov for arbeidstrening har en meningsfull hverdag å gå til. Samtidig får du kvalitetsvarer fra BAMA i kurven.

Gå inn på Jobbfrukt.no for å bestille.

Jobbfrukt i dette området leveres av Tromsø ASVO AS, tlf: 77 60 68 60.

Norsk Protein
– ledd i næringskjeden

PRIMA

Idrettsveien 2, 7072 Heimdal Tlf 72 89 43 00
prima@prima-as.no www.prima-as.no

Vil du annonsere i
Samfunn for alle?

Ta kontakt med vår annonsesælger:

Salgs Forum AS

post@salgs-forum.no

www.salgs-forum.no

*Selv om jeg ikke sier noe,
kan jeg ha noe å si...*

JAG Assistanse AS er BPA-leverandør for barn og voksne med ulike funksjonsnedsettelse, hvorav en kan være en kognitiv funksjonsnedsettelse.

JAGs konsept retter seg spesielt mot de som trenger assistanse i arbeidslederrollen, og har særlig kompetanse på dette området.

JAG bygger sitt verdigrunnlag på grunnleggende menneskerettigheter, likeverd og likestilling. Vi har fokus på individualitet, kvalitet og skreddersyr din assistanse. JAG er medlem av European Network for Independent Living (ENIL).

Ta kontakt for mer informasjon om hvordan vi kan skreddersy din BPA.

*Med BPA kan alle bo
hvor og med hvem de vil!*

JAG
Jeg - Assistanse - Godt liv

JAG Assistanse AS
Telefon: 962 09 666
www.jagassistanse.no

Følg oss gjerne på Facebook og Twitter!

***BPA gir meg
friheten til å leve
livet - fullt ut!***

Endelig er dagen her, og jeg er pyntet og klar for konfirmasjon. Pappa er stolt! Assistenten min skal også være med – han gjør dagen litt enklere og mindre stressende for meg.

I Uloba er det du eller en nærstående som bestemmer **hvem** som skal assistere deg, **hva** assistenten skal gjøre, **hvor** og **når** assistansen skal finne sted.

Ulobas BPA er skapt av oss som har behov for assistanse og er vår måte å organisere hverdagen vår på. Vil du vite mer om BPA ta kontakt med oss på telefon: 32 20 59 10 så hjelper vi deg videre!

For mer informasjon se våre nettsider: www.uloba.no

Landsstyret

FORBUNDSLEDER
Jens Petter Gitlesen
41 10 13 42
jpg@nfunorge.org

NESTLEDER
Torill Vagstad
40 28 83 07
torill.vagstad@gmail.com

Geir Tore Søreide
91 84 55 74
geir.t.soreide@haugnett.no

Camilla Hopen
camillahopen@yahoo.no

Karen Hultgren Olsen
91 59 30 67
karenhultgren@gmail.com

Ninni Bakke Tornes
90 06 35 24
ninni.b.tornes@live.no

Evy Utne Knutsen
48 15 41 96
evy.knutsen@bkkfiber.no

Nasjonalt

**Norsk Forbund for
Utviklingshemmede**
Pb 8954 Youngstorget, 0028 Oslo

Besøksadresse:
Youngstorget 2b, 7. etasje
Telefon: 22 39 60 50
post@nfunorge.org

www.nfunorge.org
Bankgiro: 8200.01.93417
Org.nr.: 943 260 672

Fylkeslagene

NFU Oslo Fylkeslag
c/o NFU
Postboks 8954 Youngstorget
0028 Oslo
22 39 60 51
oslofylkeslag@nfunorge.org

NFU Akershus Fylkeslag
v/ Tove-Britt Henriksen
Ilgnavn. 131, 1912 Enebakk
64 92 62 53 / 90 83 93 80
tove.henriksen@tusker.no

NFU Østfold Regionlag
v/ Lars Rune Halvorsen,
Bossumdalen 11,
1626 Manstad
920 99 490
lars.r.halvorsen@hiof.no

NFU Hedmark Fylkeslag
v/ Torill Vagstad
Dagfinn Grønsetsvei 39
2707 Elverum
402 88 307
torill.vagstad@gmail.com

NFU Oppland Fylkeslag
v/ Staale Stampeløkken
Hagehaugveien 2 A
2613 Lillehammer
976 944 52
stastamp@gmail.com

NFU Buskerud Fylkeslag
v/ Trond Magne Sandvik
Jørgen Moesgt. 62, 3612 Kongsberg
982 51 075
trond.magne.sandvik@ebnett.no

NFU Vestfold Fylkeslag
Pb 14, 3276 Svarstad
920 28 938
nfu.vf@online.no

NFU Telemark Fylkeslag
v/ Øivind Jensen,
Rådyrveien 5, 3790 Helle,
909 19 810
bjorgjensen02@gmail.com

NFU Aust-Agder Fylkeslag
v/ Anders Haslestad
Molandsveien 1450
4849 Arendal
aafnfu@gmail.com

NFU Vest-Agder Fylkeslag
v/ Jan G. Johannessen
Hannevik Terrasse 41
4613 Kristiansand
38 03 00 14 / 91 79 41 76
jan.johannessen@glencore.no

NFU Rogaland Fylkeslag
Støperigt. 34, 4014 Stavanger
51 89 15 50
post@nfu-rogaland.no

NFU Hordaland Fylkeslag
v/ Kai Esten Dale
Omvikdalsvegen 51, 5464 Dimmelsvik
93 02 50 93
kai.esten.dale@knett.no

NFU Sogn og Fjordane
v/ Gry Sætre
Angealdsvegen 107, 6810 Førde
909 49 316
gry.setre@gmail.com

NFU Møre og Romsdal Fylkeslag
v/ Ninni Bakke Tornes,
Fabrikkveien 13, 6415 Molde,
900 63 524
mrfylkeslag@nfunorge.org

NFU Trøndelag Fylkeslag
v/ Snorre Ness
Bregnevegen 1, 7803 Namsos
74 21 23 08 / 90 51 69 66
snorre.ness@ntebb.no

NFU Nordland Fylkeslag
Postboks 843, 8001 Bodø
75 52 40 48 / 91 72 47 08
bpriesem@online.no

NFU Troms Fylkeslag
v/ Anne Marie Bakken
Dalnes, 9475 Borkenes
916 98 512
amsbakken@gmail.com

NFU Finnmark Fylkeslag
v/ Anders Vannebo
Kautokeinoeveien 80
9518 Alta
959 10 002
nfufinnmark@hotmail.com

RETURADRESSE:

Samfunn for alle

Postboks 8953 Youngstorget
0028 Oslo

En god latter forlenger livet!

**IDA HANSTAD ENGBRETSSEN
OG MALIN ROGSTAD** var blant

de ca. 70 gjestene som deltok på NFU Elverum lokallags jevnlige dansekvelder nylig. På bildet har de tatt en pust i bakken etter innsatsen på dansegulvet.

Lokallagets faste fotograf, Harald Langeid, fulgte med og fikk dette blinkskuddet av kveldens mest lattermilde.

ADVOKATFIRMAET
KRAMÅS

"Vi har bred erfaring i alle rettsforhold som gjelder mennesker med utviklingshemming, og bistår i saker i hele landet."

- Omsorgstjenester
- Trygdeytelser
- Vergemål
- Dagtilbud og tilrettelagt arbeid
- Arv og testament
- Helsetjenester
- Erstatning
- Skole og undervisning

KRISTIN KRAMÅS

481 65 111
kristin@kramaas.no

PETTER KRAMÅS

901 37 450
petter@kramaas.no

KONTORER

C.J Hambros plass 5, 0164 Oslo
Storgata 50, 1555 Son

www.KRAMAAS.no